

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

Серія «Бібліотечка слідчого і детектива:
проблеми кримінального процесу»

Присвячується 100-річчю початку підготовки охоронців
правопорядку у Харкові (1917–2017 рр.)

С. Є. Абламський, О. О. Юхно, Ю В. Лук'яненко

Взаємодія слідчого
з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні
кримінальних правопорушень

Навчальний посібник

Харків
2017

УДК 343.1(477)
ББК 67.411(4Укр)я73
А 15

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 13 від 27 грудня 2016 року)*

Рецензенти:

*Захаров В.П. – доктор юридичних наук, професор;
Степанюк Р.Л. – доктор юридичних наук, професор.*

Авторський колектив:

С. Є. Абламський – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (розділи 2, 3, 4);

О. О. Юхно – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ (розділ 1);

Ю. В. Лук'яненко – кандидат юридичних наук, заступник керівника Роменської місцевої прокуратури Сумської області (розділ 5).

Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В.

А 15 Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навчальний посібник / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків: « », 2017. 152 с. (Бібліотечка слідчого і детектива: проблеми кримінального процесу).

ISBN

У навчальному посібнику на основі Конституції України, Кримінального процесуального кодексу та іншого законодавства України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, навчальної та монографічної літератури, практичного досвіду авторів у правоохоронних органах розглядаються теоретичні підходи до поняття «взаємодія», надається класифікація видів і форм взаємодії, а також розкриваються проблемні теоретичні та прикладні питання організації і здійснення взаємодії слідчого з працівниками органів прокуратури, оперативних підрозділів, експертами, спеціалістами та ін.

Розраховано на курсантів, слухачів, студентів, ад'юнктів, аспірантів, викладачів, науковців вищих юридичних навчальних закладів, працівників органів досудового розслідування та інших підрозділів Національної поліції України, прокуратури, суду.

УДК 343.1(477)(075.8)

ББК 7.411(4Укр)я73

ISBN

© Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В., 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	
1.1. Теоретичні підходи до поняття взаємодії у досудовому розслідуванні	9
1.2. Завдання, принципи, напрями та рівні взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.....	20
1.3. Правова основа взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень	25
1.4. Види форм взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень	25
РОЗДІЛ 2	
ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ГРУП І СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП	
2.1. Поняття та ознаки слідчих груп і слідчо-оперативних груп.....	35
2.2. Порядок створення та склад слідчої групи і слідчо-оперативної групи для проведення досудового розслідування.....	44
2.3. Види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення досудового розслідування	49
2.4. Особливості організації взаємодії слідчо-оперативної групи під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень	52
РОЗДІЛ 3	
ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ	
3.1. Сутність та форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами.....	69
3.2. Виконання працівниками оперативного підрозділу письмових доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.....	79

РОЗДІЛ 4

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ЕКСПЕРТОМ І СПЕЦІАЛІСТОМ

4.1. Процесуальний статус експерта у кримінальному провадженні	91
4.2. Процесуальний статус спеціаліста у кримінальному провадженні	97
4.3. Форми взаємодії слідчого з експертом, спеціалістом	100

РОЗДІЛ 5

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ПРОКУРОРОМ

5.1. Прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування.....	118
5.2. Форми взаємодії слідчого з прокурором	128
5.3. Поняття прокурорського нагляду: предмет, завдання, принципи, функції та засоби правового реагування	138
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	144

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГПУ – Генеральна прокуратура України
ГСУ НП – Головне слідче управління Національної поліції
ГУНП – Головне управління Національної поліції України
ДНДЕКЦ – Державний науково–дослідний експертно–
криміналістичний центр
ДТП – дорожньо–транспортна пригода
ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗО – злочинна організація
КК України – Кримінальний кодекс України
КМУ – Кабінет Міністрів України
КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України
МВС України – Міністерство внутрішніх справ України
МОЗ України – Міністерство охорони здоров'я України
НДЕКЦ – Науково–дослідний експертно–криміналістичний
центр
ОГ – організована група
ОМП – огляд місця події
ОРД – оперативно–розшукова діяльність
п. – пункт
СТ – слідча група
СОГ – слідчо–оперативна група
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст. – стаття
ч. – частина

ПЕРЕДМОВА

Сучасні реалії та стан криміногенної обстановки у країні вимагають принципово нових підходів до організації взаємодії правоохоронних органів як однієї з найефективніших організаційно-управлінських форм протидії злочинності. У зв'язку з цим при виявленні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень важливу роль відведено слідчому, який повинен забезпечити організацію і проведення в розумні терміни досудового розслідування та здійснити при цьому ефективну взаємодію з підрозділами інших правоохоронних органів, експертами, відповідними фахівцями та ін. З прийняттям у 2012 р. Кримінального процесуального кодексу України (далі –КПК України) одним із основних завдань кримінального провадження визначено забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального правопорушення з тим, щоб кожний, хто його вчинив, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК України). Безумовно, ефективність досягнення цього завдання у певній мірі залежить від належної та ефективної організації взаємодії органів і підрозділів, що залучаються для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Сьогодні взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами дедалі активніше здійснюється на всіх можливих рівнях, зокрема міжнародному, відомчому, міжвідомчому, регіональному та ін. Саме тому організація взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень являє собою досить складну і комплексну форму, яка передбачає реалізацію цілої низки послідовних і взаємопов'язаних процесуальних та оперативно-розшукових дій і заходів, спрямованих на максимальне досягнення завдань кримінального процесу. Правове забезпечення такої діяльності на сьогодні є неудосягненим, а нормативно-

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

правова база є застарілою, зокрема на відомчому, міжвідомчому та інших рівнях. У теоретичному плані, незважаючи на наявність досить великої кількості наукових досліджень, проблема взаємодії так і не знайшла свого вирішення. На цей процес негативно впливають постійні, довготривалі і не завжди обґрунтовані та малоефективні процеси реформування адміністративно-територіального устрою країни, державних і правоохоронних органів та системи суду і судових інстанцій. З часу прийняття у 2012 році чинного КПК України докорінно змінилися питання організації та здійснення взаємодії між слідчими і оперативними підрозділами, зокрема ініціативне проведення більшості оперативно-розшукових заходів змінено на виконання доручення слідчого при виконанні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Згідно з новелами чинного КПК України змінено статус прокурора у кримінальному провадженні, який виконує функції процесуального керівника досудового розслідування у кожному кримінальному провадженні, а також механізм і особливості взаємодії слідчого з такою категорією посадових осіб. Вказане обумовлює свого уточнення, удосконалення та законодавчого урегулювання наявних прогалин, неточностей та ін. Крім цього, теоретичні та прикладні питання в цьому напрямі потребують свого переосмислення, подальших наукових досліджень і вивчення з метою напрацювання певних рекомендацій та пропозицій для подальшого внесення змін до чинного кримінального процесуального та іншого законодавства України і нормативно-правових актів. У вказаних умовах курсантам, студентам, ад'юнктам, аспірантам, здобувачам та навіть і практичним працівникам правоохоронних органів досить складно розібратися в наявних процесах, законодавчих та нормативно-правових положеннях, що вимагає удосконалення методичного забезпечення навчального процесу і підвищення кваліфікації вказаних осіб. Тому метою видання цього навчального посібника є надання методичної та практичної допомоги в отри-

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

манні додаткових і більш поширених знань при вивченні та проведенні наукових досліджень розглянутих та проблемних питань з цього напрямку.

Навчальний посібник буде корисним для курсантів, слухачів, студентів, магістрів, ад'юнктів, аспірантів, викладачів, науковців вищих юридичних навчальних закладів, працівників органів досудового розслідування, прокуратури, суду, оперативних підрозділів, детективів та всіх, хто цікавиться порушеними проблемами.

Автори

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

1.1. Теоретичні підходи до поняття взаємодії у досудовому розслідуванні

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами, які залучаються під час проведення досудового розслідування, завжди займала важливе місце в їх діяльності. Вона, по суті, є управлінським проявом комплексного підходу до використання сил і засобів при розкритті та розслідуванні злочинів. Справа у тім, що протидія сучасній злочинності залишається одним із пріоритетних і водночас складних завдань, що ставиться перед правоохоронними органами. Вирішення цього завдання є можливим лише за умови сумісної та злагодженої роботи органів і підрозділів, першочерговою функцією яких є запобігання, попередження, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Відтак, чітка і ефективна організація взаємодії під час проведення досудового розслідування безпосередньо спрямована на вирішення єдиного завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Проте, незважаючи на актуальність окресленого питання, до сьогодні як серед учених, так і на законодавчому рівні немає єдиного підходу до визначення поняття «взаємодія», не передбачено чітких її форм і системи тощо.

У той самий час особливого значення питання взаємодії органів і підрозділів під час досудового розслідування кримінальних правопорушень набуває у зв'язку з радикальним удосконаленням законодавства, а також реформу-

ванням системи правоохоронних органів. Кардинально новий етап у цьому напрямі розпочався після прийняття у 2012 р. КПК України, Закону України «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію» та низки інших відомчих нормативно-правових актів, які регламентують порушені питання. Зазначене обумовлено наступними чинниками:

- по-перше, необхідністю досягнення злагодженої роботи працівників правоохоронних органів при вирішенні конкретних практичних питань, що виникають під час досудового розслідування кримінального правопорушення;

- по-друге, дефіцитом часу, оскільки досудове розслідування обмежено конкретними строками. Це зобов'язує слідчого, прокурора, працівників оперативних підрозділів, експерта, спеціаліста та інших осіб, залучених до цієї сфери, дотримуватися як розумних строків у цілому (ст. 28 КПК України), так і строків досудового розслідування зокрема (ст. 219 КПК України).

Таким чином, саме за допомогою налагодженої співпраці працівників різних підрозділів правоохоронних органів процесуальна діяльність буде здійснена своєчасно та ефективно. У такому ракурсі проблема взаємодії правоохоронних органів виходить на перший план, оскільки є об'єктивно необхідним чинником упорядкування і узгодження спільних дій. Тому слідчий, розслідуючи кримінальне правопорушення, так чи інакше змушений звертатися за допомогою до інших структурних підрозділів правоохоронних органів.

Ураховуючи викладене вище, варто звернути увагу на те, що нині спостерігається активізація багатосторонньої взаємодії (співробітництва) уповноважених службових осіб, що здійснюється у різних формах. Однак під час практичної реалізації поставлених завдань вони зіштовхуються з наявністю проблемних питань, які стосуються правового, організаційного, криміналістичного, матеріального,

технічного, кадрового забезпечення та іншого характеру¹. Отже, якість організації взаємодії під час досудового розслідування значною мірою залежить від наділення відповідних учасників правами та обов'язками.

Різні проблемні аспекти правового регулювання взаємодії носять міждисциплінарний характер, з огляду на що їм приділяється увага фахівцями з теорії управління, адміністративного права і діяльності, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. При цьому спроби вчених розкрити поняття взаємодії здійснювалися з урахуванням специфіки кожної із наведених галузей права.

Загалом на сьогодні поняття взаємодії досить широко використовується у теорії та практичній діяльності, оскільки відображає характер колективних зусиль різних органів і підрозділів щодо вирішення конкретно поставлених завдань при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень. Проте на законодавчому рівні воно не визначено, що спонукає нас звернутися до теоретичного його тлумачення.

Перш за все зауважимо, що поняття «взаємодія» слід відрізняти від таких близьких до нього за змістом термінів, як «координація», «взаємозв'язок», «співробітництво», «узгоджені дії», «сприяння», «виконання доручень та вказівок», «надання допомоги» та ін.

У *філософії*, як найбільш абстрактній галузі науки, поняття «взаємодія» розглядається як особливий тип відношення між об'єктами, при якому кожний з об'єктів впливає на інші об'єкти, приводячи до їх зміни і, у свою чергу, зазнаючи впливу з боку інших об'єктів. Таке загальне тлумачення вказаної категорії у різних галузях науки та соціального життя набуває специфічного наповнення, у

¹ Черноус Ю. М. Особливості взаємодії при розслідуванні злочинів міжнародного характеру. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ*. 2012. № 1. С. 231–237.

тому числі у такій особливій сфері, якою є протидія злочинності. Звичайно, взаємодія різних уповноважених державних органів є різновидом соціальної взаємодії, під якою розуміється реалізація соціальних функцій кожного з партнерів, заснованих на спільності в розумінні ситуації, змісту дій, визначених взаємоузгодженістю¹.

У теорії управління взаємодію розуміють як узгоджену за місцем і часом сумісну діяльність, спрямовану на досягнення загальної мети. Поряд із взаємодією йдеться і про координацію, яка відрізняється від взаємодії тією рисою, що охоплює відносини підпорядкування учасників сумісної діяльності волі координуючого суб'єкта. По відношенню до взаємодії координація частіше за все виступає її організаційною основою або відповідною передумовою. У деякому роді взаємодію можна розглядати і як прояв координації. У своїй сукупності названі поняття відображають два боки єдиного процесу функціонування елементів відповідної системи.

У кримінальному процесі взаємодія відіграє важливе значення, але в КПК України 2012 р. не розкривається. Неводноразові спроби її визначення були здійснені низкою вчених ще за час дії попереднього КПК України 1960 р., але сформовані пропозиції так і не знайшли свого законодавчого закріплення. Так, Г. П. Цимбал визначив взаємодію як узгоджену діяльність правоохоронних, контролюючих та інших державних органів, яка спрямована на виявлення, розкриття і розслідування злочинів². У свою чергу Г. Ю. Бондар дійшов висновку, що взаємодія існує там, де

¹ Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / кол. авт.: А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін. ; за аг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва. Харків: «Курсор», 2009. С. 15.

² Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2005. С. 39.

наявний спільний інтерес, а тому під час досудового розслідування злочинів взаємодія існує між правоохоронними органами, оскільки вони мають одну мету, а саме розкриття та розслідування злочинів. Разом із тим В. В. Ковальов наголосив, що взаємодія проявляється у консолідації сил і засобів взаємодіючих суб'єктів кримінального провадження для досягнення єдиної мети,¹ тобто взаємодія відбувається там, де є потреба у вирішенні спільних завдань².

Більш сучасне тлумачення цього поняття надала С. Тищенко, на думку якої під взаємодією у кримінальному провадженні слід розуміти дії учасників кримінального процесу, які, реалізуючи свої повноваження стосовно один одного, сприяють виконанню загальних завдань кримінального провадження. При цьому характер взаємодії може бути різним, залежно від того, керуються безпосередні учасники спільним інтересом чи відмінними. Головне, щоб у кінцевому результаті була досягнута мета, задля якої суб'єкти взаємодіють³.

Дещо по-іншому поняття взаємодії розкривають вчені-криміналісти. Здебільшого під взаємодією вони розуміють співпрацю суб'єктів правовідносин, здійснення якої необхідне для досягнення спільної мети і завдань⁴ з мініма-

¹ Ковальов В. В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. С. 24.

² Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2006. С. 22.

³ Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 3. С. 105.

⁴ Біленчук П. Д., Лисиченко В. К., Клименко Н. І. та ін. Криміналістика: підручник /за ред. П. Д. Біленчука. 2-ге вид. Київ: Атіка, 2001. С. 276.

льною витратою сил, засобів і часу¹. При цьому така діяльність обов'язково повинна бути спільною, погодженою щодо мети, місця і часу,² а також здійснюватися шляхом реалізації суб'єктами своїх законних прав і обов'язків щодо проведення спільних дій, обговорення отриманих результатів, планування подальших заходів, спрямованих на досягнення мети і завдань³.

Інший підхід до сутності змісту взаємодії спостерігається у представників *теорії оперативно-розшукової діяльності* (далі – ОРД). Так, з позиції О. М. Бандурки, взаємодія – це комплекс спільних або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів щодо вирішення певних завдань у протидії злочинності спільними зусиллями⁴. На думку І. П. Козаченка та В. Л. Регульського, взаємодія – це своєрідна модель комплексного здійснення оперативно-розшукових та інших правоохоронних заходів, які здійснюються з урахуванням відповідних умов оперативної ситуації (обстановки)⁵.

¹ Матусовский Г. А. Основы взаимодействия и информационного обеспечения в методике расследования преступлений. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений: учеб. для студ. юрид. вузов и ф-тов / под. ред. проф. В. Ю. Шепитько. Харьков: Одиссей, 2001. С. 226–229.

² Шеремет А. П. Криміналістика: навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. С. 85.

³ Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид. Київ: Ін Юре, 2004. 728 с.

⁴ Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Ч. 1. Харків: Вид-во НУВС, 2002. С. 140.

⁵ Некрасов В. А., Мацюк В. Я., Філіпенко Н. Є., Родінюк Л. В. Оперативне розпізнавання: монографія / Київ: КНТ, 2007. С. 180–181.

У свою чергу В. Д. Пчолкін формулює поняття взаємодії як засновану на спільності цілей і завдань, погоджену за часом, місцем і змістом, визначену законодавством діяльність компетентних суб'єктів щодо раціонального застосування наявних сил, засобів і методів для своєчасного виявлення, попередження та розкриття злочинів. Подібної позиції дотримується й В. П. Захаров, який під взаємодією розуміє засновану на законах, узгоджену за метою, місцем і часом сумісну діяльність, спрямовану на інтеграцію зусиль, ефективно та комплексно використання сил, засобів і методів оперативних підрозділів¹.

Беручи до уваги наведені точки зору щодо тлумачення поняття взаємодії, можливо виділити три загальні підходи до його визначення, а саме: *широкий, вузький і комбінований*².

У широкому сенсі взаємодія розглядається як сумісна діяльність усіх органів і посадових осіб, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Згідно з цим підходом, взаємодія органів і підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень розглядається не тільки щодо діяльності слідчого або процесу розслідування певного злочину, але й стосовно застосування криміналістичних прийомів, засобів і методів, а також оперативно-розшукових заходів.

У вузькому значенні взаємодія розуміється в якості діяльності одного з її учасників (суб'єктів), яким завжди виступає слідчий, а сама вона розглядається як форма організації розслідування. Така точка зору пояснюється тим,

¹ Захаров В. П. Проблеми діяльності оперативних підрозділів кримінально-виконавчої системи щодо боротьби зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. С. 130.

² Степанюк Р. Л., Заяць Д. Д. Взаємодія під час досудового розслідування економічних злочинів. *Форум права*. 2014. № 1. С. 460–465.

що процесуальна діяльність учасників взаємодії є нерівноправною, оскільки залежить від слідчого, де його статус відіграє головну роль. У такому разі процесуальна діяльність слідчого є специфічною за своєю юридичною природою, принципами, змістом і формою, оскільки спрямована на вирішення загальних завдань кримінального провадження. У зв'язку з цим можна виділити наступні завдання взаємодії слідчих з іншими учасниками (суб'єктами):

- швидкість, повнота та неупередженість провадження досудового розслідування. Це покликано: по-перше, забезпечити необхідні темпи при реалізації слідчим покладених на нього завдань; по-друге, дослідити всі наявні обставини вчиненого кримінального правопорушення; по-третє, здійснити досудове розслідування незалежним суб'єктом;

- викриття осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Це полягає у збиранні доказів, які є підставою для однозначного висновку про те, що саме ця людина вчинила злочин. Така діяльність може бути охарактеризована як процес збирання, накопичення, аналізу, оцінки і використання фактичних даних, за допомогою яких встановлюється головний факт і обставини скоєння інкримінованого злочинцю діяння;

- своєчасне виявлення злочинів і притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що їх вчинили. Зволікання із провадженням тих чи інших слідчих (розшукових) дій найчастіше призводить до втрати самої можливості одержання доказів або до зменшення такої можливості;

- ефективність. Суть її полягає в тому, що кожен орган, підрозділ і окремо взятий працівник мають діяти максимально ефективно, повністю реалізуючи свої потенційні можливості. Ефективність залежить від рівня взаємодії між різними структурними підрозділами правоохоронних органів при розслідуванні злочинів;

- оперативність. Діяльність слідчого повинна бути спрямована на попередження дій злочинців, спрямованих

на приховування слідів злочину чи вжиття інших заходів, що перешкоджають розкриттю злочину.

Третій підхід має різнобічне розуміння взаємодії. У цьому аспекті взаємодію інтерпретують як:

а) узгоджену діяльність двох і більше суб'єктів, що вирішують одне завдання, але різними методами та засобами;

б) організаційно-тактичний прийом одержання нового знання, одержати яке окремо кожному суб'єкту взаємодії не завжди вдається;

в) організаційно-розпорядчу діяльність, засновану на взаємній довірі сторін, об'єднаних єдиним завданням розкриття та розслідування кримінальних правопорушень¹.

У межах зазначеного підходу має місце спроба відобразити різні аспекти взаємодії, а саме:

- 1) її зовнішнє вираження (сумісна діяльність);
- 2) спосіб діяльності (організаційно-тактичний прийом);
- 3) окремі ознаки діяльності (взаємна довіра).

Останній підхід слід вважати суто гносеологічним, оскільки він має значення лише для з'ясування поняття взаємодії.

Як бачимо, у науковій літературі звертається увага на те, що взаємодія між органами і підрозділами здійснюється непередбачуваними один одному органами², а також вказується на законодавчу регламентацію правового інституту взаємодії³. Крім того, вказується на нетривалий характер

¹ Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2005. 588 с.

² Герасимов И. Ф. Взаимодействие органов предварительного следствия и дознания при расследовании особо опасных преступлений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1966. С. 10.

³ Справочник следователя / Григорьев В. Н., Победин А. В., Яшин В. Н., Гаврилин Ю. В. Москва: Эксмо, 2008. С. 446 (Настольная книга специалиста).

даної співпраці, оскільки вона відбувається лише під час виконання певного завдання¹. З огляду на цю обставину, на думку окремих учених, *метою* взаємодії не може бути визначено наступне:²

1) розкриття, розслідування і попередження кримінальних правопорушень (А. В. Іщенко, Н. С. Карпов);

2) припинення злочинних діянь та встановлення обставин, що є предметом доказування у кримінальному провадженні (С. В. Слинько);

3) розшук злочинців і забезпечення відшкодування збитків, завданих правопорушенням (М. К. Гурський).

Головною аргументацією наведених наукових позицій є те, що взаємодія спрямована виключно на виконання завдань, які визначені в дорученні слідчого. Проте з таким твердженням важко погодитись, адже під час взаємодії можливе встановлення й інших фактів і обставин, які у подальшому можуть стати приводом для початку нового судового розслідування.

Щодо інших термінів, то їх вживання є можливим, але з урахуванням оптимального співвідношення один з одним і відповідної сфери. Зокрема, термін «координація» має вживатися синонімічно з поняттям «узгодження». У цьому сенсі координація є необхідною обов'язковою передумовою, основою взаємодії, оскільки остання завжди є узгодженою спільною діяльністю. Поняття «допомога» за своєю суттю теж є нерівнозначним взаємодії. Водночас надання допомоги може бути однією з чисельних форм взаємодії, за умови, що така допомога є частиною сумісної діяльності.

¹ Біленчук П. Д., Лисиченко В. К., Клименко Н. І. та ін. Криміналістика: підручник / за ред. П. Д. Біленчука. 2-ге вид. Київ: Атіка, 2001. С. 276.

² Дунаєва А. В. Взаємодія слідчого та оперативного підрозділу органу внутрішніх справ під час розшуку підозрюваного. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 18.

Термін «співробітництво», смислове значення якого – спільна діяльність, є більш вузьким по відношенню до взаємодії. Тому співробітництво може бути частиною взаємодії. У практиці застосовуються і нескоординовані форми співробітництва, які є не взаємодією, а більш простими формами діяльності¹.

Узагальнюючи погляди вчених щодо визначення поняття взаємодії підрозділів під час проведення досудового розслідування, можна виділити наступні загальні її ознаки:

– спільна узгоджена діяльність двох або більше учасників, які залучаються до сфери кримінального провадження. Тобто кожний із учасників має усвідомлювати, що він виконує покладені на нього функції разом з іншими суб'єктами. При цьому кожний учасник повинен чітко розуміти відведену йому у взаємодії роль і вчасно виконувати поставлені задачі;

– законодавче підґрунтя для здійснення взаємодії, тобто вона повинна здійснюватися відповідно до вимог законів і підзаконних нормативних актів, що регулюють як спільну діяльність, так і порядок функціонування кожного учасника окремо;

– забезпечення комплексного використання сил, засобів та методів під час розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

Таким чином, на нашу думку, під взаємодією під час проведення досудового розслідування слід розуміти організаційну форму діяльності двох і більше осіб, яка спільно узгоджена та регламентована законами й іншими відомчими нормативно-правовими актами і спрямована на досягнення завдань конкретного кримінального провадження.

¹ Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / кол. авт.: А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва. Харків: «Курсор», 2009. С. 22.

Основний зміст взаємодії полягає в тому, що вона надає змогу підвищити рівень інформаційного забезпечення, з'ясувати причини та умови порушень, а також скоротити обсяги перевірок, забезпечуючи високий рівень результативності.

Отже, у цілому слід зауважити, що значення взаємодії органів під час досудового розслідування полягає у забезпеченні цілеспрямованих і ефективних організаційних заходів (процесуальних і непроцесуальних), спрямованих на швидке, повне та неупереджене розслідування і вирішення справи по суті.

1.2. Завдання, принципи, напрями та рівні взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

Як і будь-яка суспільно-правова діяльність, взаємодія органів і підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень повинна здійснюватися відповідно до поставлених завдань, а також відповідати загальним заходам кримінального провадження.

Основним завданням взаємодії органів і підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень є:

- 1) попередження, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень;
- 2) притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення;
- 3) відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди;
- 4) відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Кримінальна процесуальна діяльність уповноважених службових осіб, перш за все, врегульована нормами Конституції України, зокрема ст. 129, в якій закріплені ос-

новні засади кримінального судочинства: законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення доведеності вини; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості тощо. Разом із тим засади кримінального провадження закріплені у Главі 2 КПК України (всього 22 загальні засади).

Що ж стосується принципів, то цим поняттям здебільшого позначаються основні положення, наказ, категоричне веління щодо будь-якої діяльності. У перекладі з латинської мови термін «принцип» означає основне, вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки, діяльності, поведінки¹.

Взаємодія органів і підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень має відповідати єдиній загальній вимозі – бути достатньо ефективною, оскільки інакше може виявитися, що вона або не потрібна, або її заходи навіть шкідливі.

Сьогодні взаємодія здійснюється за загальними та спеціальними засадами (принципами). За загальних відносяться:

1. Відповідальність слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, його самостійність у процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій (ст. 40 КПК України). Відповідно до ч. 5 ст. 40 КПК, слідчий, здійснюючи свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи

¹ Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. С. 57.

та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні процесуальні рішення слідчого.

2. Дотримання засад кримінального провадження (глава 2 КПК України). Це зумовлено тим, що взаємодія органів і підрозділів при розслідуванні кримінальних правопорушень має ґрунтуватися лише на правовій основі, а всі її аспекти повинні бути унормовані.

3. Активне використання методик, наукових і технічних досягнень у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень. Тобто взаємодія повинна бути здійснена з використанням сучасних технологій і досягнень науки. Цей принцип націлює слідчого, працівників оперативних підрозділів, експертів на пошук найбільш ефективних заходів і засобів розслідування кримінальних правопорушень. Наприклад, використання електронного спостереження, приладів зовнішнього спостереження, базових технологій електронного документообігу, а також передових комп'ютерних технологій.

4. Оптимальне використання сил і засобів.

5. Забезпечення нерозголошення відомостей досудового розслідування. Зокрема, відповідно до ст. 222 КПК України, відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом.

6. Доцільність – взаємодія має бути лише у тих кримінальних провадженнях і в тих слідчих ситуаціях, які вимагають цієї взаємодії. Інакше кажучи, лише тоді, коли у цьому виникає дійсна необхідність (потреба), адже неприпустимо відволікати інших осіб від виконання своїх прямих обов'язків. Тобто, плануючи здійснення кожної слідчої (ро-

зшукової) та негласної слідчої (розшукової) дії, необхідно доцільно використовувати час і сили відповідного суб'єкта.

7. Економічність – передбачає відносну простоту і вигідність взаємодії, що якнайкраще дозволить досягнути поставлених завдань. Проте економічний раціоналізм не повинен зводиться до мінімальних витрат, але вони мають бути реальними і достатніми. Тобто взаємодія має бути економічно виправданою, оскільки реалізація зазначених заходів у будь-якому разі позитивно позначиться на швидкості та повноті розслідування кримінальних правопорушень.

8. Тривалість – взаємодія повинна бути постійною, тобто безперервною, якщо вона стосується органів і підрозділів. Разом із тим взаємодія може бути епізодичною, тобто спільна діяльність має тимчасовий характер, зокрема лише для спільного досягнення проміжної мети розслідування.

9. Конспіративність – згідно зі ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», не підлягають передачі і розголошенню результати ОРД, які відповідно до законодавства становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні ОРД або стали відомі по службі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Спеціальні засади взаємодії виділяють залежно від її суб'єктів. Найпоширенішими з них є такі:

1. Взаємодії слідчого з оперативними підрозділами :

а) конфіденційність джерел оперативно-розшукової інформації є головною запорукою успішної взаємодії слідчого та оперативного працівника;

б) самостійність оперативного підрозділу при виборі в межах чинного законодавства засобів та методів оперативно-розшукової діяльності.

2. Взаємодії слідчого з підприємствами, установами, громадськістю та засобами масової інформації:

а) добровільність участі представників підприємств, установ, громадськості, засобів масової інформації;

б) забезпечення безпеки громадян і представників підприємств, організацій;

в) поєднання гласності розслідування із забезпеченням слідчої таємниці.

Крім того слід виділити засаду системності, плановості й розподілу компетенції між органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

На теперішній час взаємодія здійснюється за двома взаємопов'язаними напрямками:

1. Стратегічний – організація реалізації державної політики у протидії злочинності, усунення причин і умов її існування, а також удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази.

2. Тактичний – виявлення, документування, попередження, розкриття та розслідування вчинених кримінальних правопорушень, а також розшук, затримання підозрюваних осіб і відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам.

Також взаємодія здійснюється на п'яти основних рівнях:

1) центральному – між головними управліннями органів, які залучаються до проведення досудового розслідування (наприклад, головними слідчими управліннями Національної поліції та Генеральної прокуратури України);

2) територіальному (регіональному) – між головними управліннями, управліннями в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах.

3) відомчому – між підрозділами одного органу;

4) міжвідомчий – між органами і підрозділами декількох відомств (наприклад, органами досудового розслідування Національної поліції та Експертної служби МВС України);

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

б) локальний – між органами і підрозділами однієї територіальної одиниці (області, району, міста, районах у містах).

1.3. Правова основа взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

Правовою основою взаємодії є закони та підзаконні нормативно-правові акти, які умовно можна поділити на дві групи. Перша група – це закони і підзаконні акти, якими визначаються організаційні основи взаємодії, завдання, функції та повноваження. Іншу групу складають відомчі нормативно-правові акти, зокрема накази, інструкції, положення, що регламентують права і обов'язки суб'єктів взаємодії, їх повноваження та функції, форми і методи спільної діяльності, а також порядок взаємодії, визначають конкретні напрями тощо.

Правову основу організації взаємодії органів і підрозділів при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, а також нормативно-правові акти з питань досудового розслідування.

1.4. Види форм взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

В юридичній літературі немає чіткого визначення форм взаємодії та їх класифікації. Здебільшого їх розмежування проводиться на теоретичному рівні. Так, на думку В. Ф. Цепелева, форма – це вид, різновидність, тип чогось, підрозділ у систематиці, що входить до складу вищого роз-

ділу роду; форма, устрій, структура, зовнішнє вираження чогось, що зумовлене певним змістом¹.

У свою чергу Д. М. Афанасіаді форму взаємодії суб'єктів при розслідуванні злочинів визначає як зовнішнє відображення (прояв) дій цих суб'єктів, через які вони контактують один з одним під час розслідування та в яких конкретизуються їх завдання і функціональне призначення².

З позиції А. Н. Балашова, форми взаємодії доречно класифікувати в залежності від двох підстав: а) характеру дій, що виконуються за дорученням слідчого, наприклад, проведення оперативними підрозділами слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; б) періоду часу, протягом якого здійснюється взаємодія (разова, періодична, постійно діюча)³.

Повна класифікація форм взаємодії можлива з урахуванням різних підстав, що дозволить більш комплексно підійти до зазначеної проблеми. Вона може бути представлена у такому вигляді:

1. У залежності від рівня існування взаємодії доцільно виділяти такі її види:

- а) міжнародна взаємодія (на рівні різних держав);
- б) міжвідомча взаємодія (на рівні різних органів і підрозділів);

¹ Цепелев В. Ф. Международное сотрудничество в борьбе с преступностью: уголовно-правовые, криминологические и организационно-правовые аспекты: монография. Москва, 2001. 327 с.

² Афанасіаді Д. М. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних та інших органів при розслідуванні злочинів міжнародного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. С. 16.

³ Балашов А. Н. Взаимодействие следователей и органов дознания при расследовании преступлений. Москва: Юрид. лит., 1979. 110 с.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

в) внутрішньовідомча взаємодія (на рівні різних підрозділів та органів одного відомства).

Питанням міжнародної взаємодії у протидії злочинності у чинному КПК України приділена значна увага, про що свідчить розділ ІХ «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження». Аналіз положень зазначеного розділу дає можливість стверджувати, що взаємодія здійснюється у таких напрямках: а) міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій – глава 43; б) видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) – глава 44; в) кримінальне провадження у порядку перейняття – глава 45; г) визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб – глава 46.

Досить велике значення має міжвідомча взаємодія, яка здійснюється шляхом взаємного обміну інформацією та проведення сумісних заходів щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, а також запобігання їх проявів.

Внутрішньовідомча взаємодія здійснюється не на рівні відомств, а в межах компетенції відповідного суб'єкта. Наприклад, взаємодія двох слідчих поліції при створенні слідчої групи або слідчого та співробітника оперативного підрозділу поліції.

2. Залежно від стадії кримінального провадження:

а) взаємодія під час здійснення досудового розслідування;

б) взаємодія під час організації та проведення тактичних операцій;

в) взаємодія в ході проведення окремих слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій;

г) взаємодія під час судового розгляду.

3. Залежно від суб'єкта взаємодії:

а) взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами, які залучаються для проведення досудового розслідування;

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

б) взаємодія працівників оперативних підрозділів з іншими учасниками;

г) взаємодія обізнаних осіб (експертів, спеціалістів) з іншими учасниками в ході застосування спеціальних знань.

Слід відзначити, що вказані групи форм взаємодії можуть бути деталізовані у залежності від різних варіантів сполучення суб'єктів. З прийняттям КПК України 2012 р. набуває актуальності взаємодія слідчого з прокурором, керівника органу досудового розслідування та слідчим суддею в аспекті реалізації їхніх повноважень у нових умовах.

4. Залежно від тривалості здійснення взаємодії:

а) епізодична – проведення експертизи, виконання працівником оперативного підрозділу доручення слідчого, залучення спеціаліста для проведення окремої процесуальної дії тощо. Початком виникнення даного виду взаємодії є момент отримання відповідного процесуального рішення (постанови, доручення, клопотання) і закінчується після його виконання;

б) тривала – виникає при необхідності вирішення низки завдань, що обумовлено характером і складністю конкретного кримінального правопорушення. Початковим моментом виникнення даного виду взаємодії слід вважати створення слідчої-оперативної групи для досудового розслідування кримінальних правопорушень (див. розділ 2).

Беручи до уваги наявні в юридичній літературі позиції щодо форм взаємодії, а також ураховуючи норми чинного законодавства, з практичної точки зору її доречно класифікувати в залежності від правової регламентації. У межах такого критерію можна виділити три основні групи взаємодії:

1) процесуальна – безпосередньо врегульована положеннями КПК України. Особливістю процесуальної взаємодії є її чітка правова регламентація, а заходи, що вживаються в її межах, пов'язані з отриманням доказової інформації, яка свідчить про причетність особи до вчинення кон-

кретного злочину. Згідно з КПК України, до процесуальних форм взаємодії, що можуть застосовуватися при розслідуванні кримінальних правопорушень на стадії досудового розслідування, відносяться: надання слідчим відповідним оперативним підрозділам доручень на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; проведення різного виду експертиз тощо;

2) непроцесуальна (організаційна) – урегульована іншими законодавчими актами України (закони та відомчі нормативно-правові акти), що регулюють діяльність взаємодії органів і підрозділів, які залучаються під час проведення досудового розслідування;

До непроцесуальних форм взаємодії вчені також відносять:

- спільна розробка версій та узгоджене планування слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій;
- спільне вивчення й аналіз отриманих результатів розслідування;
- формування пошукових версій;
- спільне планування пошукових і оперативно-розшукових заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження розшукуваної особи;
- систематичний обмін оперативною й іншою криміналістично значимою інформацією про злочин, що готується або вчинений;
- внесення змін до раніше розробленого плану з урахуванням отриманої нової інформації;
- надання консультацій, методичної допомоги з окремих питань;
- обмін інформацією тощо¹.

¹ Смирнов Г. К. Методика расследования торговли людьми: проблемы теории и практики. Москва: Юрлитинформ, 2008. С. 160; Онисьєв В. А. Взаємодія правоохоронних органів у розкритті легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 261 с.

Така форма взаємодії набула поширення як одна з найефективніших, насамперед коли йдеться про розслідування складних тяжких злочинів, вчинених організованою злочинною групою.

Тактичні рішення поділяються на процесуальні і непроцесуальні. До перших відносять вибір слідчих дій, запобіжного заходу тощо. Непроцесуальні тактичні рішення – це прийоми і засоби реалізації процесуальних рішень, тому вони повинні відповідати принципам кримінального процесуального законодавства. Вибір найбільш раціональних засобів і тактичних прийомів пов'язаний із ризиком, тому необхідна достатня інформаційна база. Отже, тактичне рішення – це вольовий акт слідчого, який полягає у визначенні мети, а також засобів і способів її досягнення. Звідси будь-яке тактичне рішення повинне відповідати низці вимог, зокрема законності, етичності, обґрунтованості, своєчасності, реальності виконання.

Під тактичною операцією слід розуміти сукупність слідчих, оперативних та інших дій, які плануються слідчим для вирішення слідчої ситуації у ході розслідування кримінального правопорушення. Звідси випливає, що слідчі дії, оперативні та організаційні заходи складають елементи тактичної операції.

Проведена тактична операція формує нову ситуацію, для вирішення якої слідчий знову приймає тактичне рішення, яке реалізує у ході тактичної операції, і так до тих пір, доки не буде завершено останню кінцеву ситуацію, тобто не буде закінчено досудове розслідування.

Проведення тактичної операції складається з таких елементів:

- 1) визначення мети і прийняття рішення щодо проведення операції;
- 2) розробка моделі та планування тактичних операцій;
- 3) безпосередня організація сил і засобів проведення операції.

Розроблення моделі і планування тактичної операції (наприклад, збирання інформації) здійснюється з дотриманням таких умов:

- 1) оперативність при одержанні інформації;
- 2) конспіративність збирання інформації;
- 3) постійна перевірка достовірності та надійності інформації;
- 4) забезпечення збирання інформації з використанням найменшої кількості технічних засобів і тактичних прийомів;
- 5) обов'язковий синтез усіх фактів і відомостей стосовно них у єдиній системі інформації про об'єкти, процеси, явища.

Тактична комбінація – це поєднання організаційних, оперативних заходів, тобто непроцесуальних засобів досягнення будь-якої мети і вирішення головним чином завдань розкриття та розслідування злочинів за допомогою оперативно-розшукових засобів. Тактична комбінація відрізняється від тактичної операції тим, що першим терміном визначають сукупність слідчих дій та оперативних заходів для реалізації одного з тактичних прийомів.

У практичній площині поширеним також є використання наступних форм непроцесуальної взаємодії:

- 1) консультації між слідчими та оперативними працівниками, які готують і проводять слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії в межах кримінального провадження;
- 2) взаємний обмін інформацією довідкового, орієнтуючого характеру між працівниками відповідних підрозділів з метою прийняття процесуальних і тактичних рішень, планування розслідування.

Окрім того, на практиці розповсюдженою формою взаємодії є обмін інформацією між органами та підрозділами при комплексному використанні сил і засобів. Належна організація взаємодії багато в чому залежить від інформаційного обміну між учасниками взаємодії. Чим краще

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

відпрацьований такий обмін, тим ефективніше вирішуються завдання, що стоять між взаємодіючими сторонами. Взаємна інформація між учасниками взаємодії має бути постійною, всебічною та повною. Це є об'єктивною необхідністю для підвищення ефективності роботи взаємодіючих суб'єктів.

Використання різних форм взаємодії визначається специфікою оперативної обстановки, особливостями суб'єктів, які беруть участь у взаємодії, поставленими задачами, на вирішення яких спрямована взаємодія, та іншими факторами. Форми взаємодії не є незмінними, оскільки з метою успішного здійснення досудового розслідування вони повинні постійно вдосконалюватися, враховуючи багаторічний практичний досвід, нові умови, досягнення науки і техніки¹.

Разом з тим, однією з головних форм взаємодії на стадії досудового розслідування є проведення спільних нарад і колегій міністерств та відомств, які взаємодіють у розгляді найактуальніших проблем, що виникають у процесі виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, прийняття узгоджених рішень щодо реалізації завдань кримінального провадження.

Відповідальність за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами поліції при попередженні, виявленні і розслідуванні кримінальних правопорушень покладається на начальників територіальних органів поліції та органів досудового розслідування.

¹ Римарчук Г. С., Римарчук Р. М. Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 14. С. 174–175.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття «взаємодія».
2. Визначте загальні ознаки поняття «взаємодія».
3. Укажіть, які ви знаєте підходи до розуміння поняття «взаємодія».
4. Проаналізуйте завдання та принципи взаємодії органів і підрозділів, які залучаються під час проведення досудового розслідування.
5. Визначте значення взаємодії органів і підрозділів, які залучаються під час проведення досудового розслідування.
6. Розкрийте напрями взаємодії органів і підрозділів, які залучаються під час проведення досудового розслідування.
7. Охарактеризуйте рівні та напрями взаємодії.
8. Дайте характеристику видам форм взаємодії.

Рекомендована література:

1. Черноус Ю. М. Особливості взаємодії при розслідуванні злочинів міжнародного характеру. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ.* 2012. № 1. С. 231–237.
2. Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2005. 223 с.
3. Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України.* 2014. № 3. С. 105.
4. Захаров В. П. Проблеми діяльності оперативних підрозділів кримінально-виконавчої системи щодо боротьби зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. С. 130.
5. Степанюк Р. Л., Заяць Д. Д. Взаємодія під час досудового розслідування економічних злочинів. *Форум права.* 2014. № 1. С. 460–465.

6. Цепелев В. Ф. Международное сотрудничество в борьбе с преступностью: уголовно–правовые, криминологические и организационно–правовые аспекты: монография. Москва, 2001. 327 с.

7. Онисьєв В. А. Взаємодія правоохоронних органів у розкритті легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 261 с.

8. Римарчук Г. С., Римарчук Р. М. Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 14. С. 174–175.

9. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / кол. авт.: А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва. Харків: «Курсор», 2009. 320 с.

10. Дунаєва А. В. Взаємодія слідчого та оперативного підрозділу органу внутрішніх справ під час розшуку підозрюваного. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 18.

РОЗДІЛ 2

ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ГРУП І СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП

2.1. Поняття та ознаки слідчих груп і слідчо-оперативних груп

На сьогодні важко визначити, коли саме виникли поняття «слідча група» та «слідчо-оперативна група» (далі – СОГ). Уперше подібні групи стали створюватися при чергових частинах районних, міських відділів, регіональних управлінь органів внутрішніх справ для розкриття і розслідування злочинів.

Як організаційно-процесуальна форма взаємодії слідчого і оперативних підрозділів, СОГ виникла і вдосконалювалася на основі трансформації групового методу розслідування, зокрема організації діяльності щодо розслідування злочинів.

Загалом створення слідчих груп мало місце ще наприкінці ХІХ століття. Наприклад, під час розслідування катастрофи Імператорського поїзда у 1888 р. було створено групу з декількох слідчих Харківського окружного суду, яку очолив відомий на той час юрист А. Ф. Коні.

Визнання необхідності розслідування злочинів групою слідчих також згадується в Декреті «Про суд № 2» від 07 березня 1918 р., прийнятому Радою Народних Комісарів РРФСР. Так, у Декреті зазначалося, що при судах утворюються слідчі комісії у складі трьох членів, діяльність яких спрямована на провадження попереднього слідства. Однак на той час такий спосіб розслідування не мав жодного законодавчого підґрунтя і закріплення.

Уперше на законодавчому рівні про необхідність створення слідчих груп згадується в наказі Генерального

Прокурора СРСР від 19 березня 1952 р. № 63 «Про усунення фактів тяганини в розслідуванні кримінальних справ», у якому з метою скорочення термінів слідства, забезпечення його повноти та всебічності пропонувалося провадити розслідування силами декількох слідчих. Крім цього, на необхідності провадження досудового слідства декількома слідчими також було зазначено в наказі Генерального прокурора СРСР від 30 червня 1962 р. № 53. Цим наказом органи прокуратури були зобов'язані разом з органами міліції здійснювати відповідні організаційні заходи, організовувати групи слідчих під керівництвом досвідчених і кваліфікованих слідчих та прокурорів.

Згодом про необхідність своєчасного створення слідчих груп з метою розслідування розкрадань в особливо великих розмірах і вимогань йшлося у пункті 4 листа Генерального Прокурора СРСР від 08 жовтня 1963 р. № 3/94.

У наказі Генерального прокурора СРСР від 30 грудня 1965 р. № 125 «Про поліпшення роботи органів прокуратури та посилення прокурорського нагляду за слідством і дізнанням» було запропоновано спеціалізувати за окремими видами злочинів найбільш досвідчених слідчих і в необхідних випадках створювати з них групи з розслідування кримінальних справ. Законодавче ж регламентування діяльності слідчих груп розпочалося у 1960 році з прийняттям КПК України. Однак цей закон не вказував на можливість створення спільних (об'єднаних, змішаних, міжвідомчих) груп.

У 80-ті роки минулого століття досвід роботи СОГ був закріплений у Типовій інструкції про організацію роботи постійно діючих слідчо-оперативних груп по розкриттю умисних вбивств, уведеної в дію вказівкою Генерального прокурора СРСР і Міністра внутрішніх справ СРСР від 26 червня 1985 р. № 31/15/64. Доцільність створення СОГ пояснювалася необхідністю виконання ними функції забезпе-

чення безперервності процесу управління розкриттям умисних злочинів¹.

У подальшому окремі заходи щодо формування діяльності слідчих груп було передбачено наказом Генерального прокурора СРСР від 22 листопада 1989 р. № 25 «Про організаційні заходи для забезпечення розслідування злочинів групою слідчих органів прокуратури».

Слід звернутись до наказу МВС України від 30 квітня 2004 р. № 458 (24.09.2010 р. втратив чинність), яким було затверджено Положення про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості. Так, у пункті 1.7. указанного Положення зазначалося, що розкриття злочинів здійснюється в максимально короткий строк, у поєднанні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, швидко і повно, із встановленням та викриттям усіх учасників злочинів і виявленням епізодів їх злочинної діяльності. З цією метою передбачалось створення СОГ міжрегіональних, постійно діючих, міжвідомчих), зокрема для розкриття тяжких і особливо тяжких злочинів (п. 1.8).

На зміну зазначеному наказу був прийнятий наказ МВС України від 14 серпня 2012 р. № 700, яким затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень. Пізніше прийнято наказ МВС України від 20 жовтня 2014 р. № 1107 «Про затвердження Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп»².

¹ Гордін Л. Я. Слідчо-оперативна група: проблеми створення та діяльності: монографія. Харків: Вид-во ФІНН, 2009. С. 145–146.

² Інструкція про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчих-оперативних груп: затв. Наказ МВС України від 20.10.2014 р. № 1107. URL:

З прийняттям у 2015 р. Закону України «Про Національну поліцію» постала потреба в подальшому врегулюванні питань взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. З цією метою 7 липня 2017 р. наказом МВС України затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальних правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні¹.

На сьогодні в юридичній літературі існують різні точки зору щодо конкретних організаційних форм взаємодії слідчих груп, зокрема:

- перша група авторів найбільш ефективним вважають створення слідчо-оперативної групи, в якій під єдиним началом співпрацюють слідчий та оперативні працівники;
- інша точка зору полягає в доцільності створення двох паралельних, організаційно-самостійних діючих груп – слідчої та оперативної.

Як зазначали О. Я. Дубинський та Ю. І. Шостак, необхідність у створенні слідчо-оперативної групи виникає в разі, якщо слідчому необхідна постійна допомога оперативних працівників, тобто є потреба систематичної та інтенсивної взаємодії.² Така форма організації взаємодії під час проведення досудового розслідування породжена практи-

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1618-14>.

¹ Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальних правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. Наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

² Дубинский А. Я., Шостак Ю. И. Организация и деятельность следственно-оперативных групп. Киев: КВШ МВД СССР, 1981. С. 17.

кою, оскільки усуває організаційну роз'єднаність учасників розслідування. Разом із тим, при колегіальному розслідуванні кримінального провадження важливого значення набуває питання щодо чіткого розмежування повноважень членів слідчо-оперативної групи, неприпустимість змішування процесуальних функцій слідчого та оперативних працівників, оскільки вони мають різний процесуальний статус.

На думку О. В. Синєокого, слідчо-оперативна група – це організація, що складається з визначеної кількості слідчих, у тому числі з різних відомств, які одночасно проводять розслідування однієї кримінальної справи, оперативних працівників органів дізнання, експертів, інших фахівців та допоміжного персоналу¹.

Нормативне визначення понять «слідча група» і «слідчо-оперативна група» закріплено в наказі МВС України від 20.10.2014 № 1107 «Про затвердження Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп».

Згідно з пунктом 1.3. цієї Інструкції, слідча група – це передбачена Кримінальним процесуальним кодексом України організаційна форма здійснення двома чи більше слідчими досудового розслідування в кримінальному провадженні.

Особливість слідчої групи полягає у тому, що вона допускає участь в його провадженні декількох слідчих, процесуальна діяльність яких спрямована на досягнення завдань кримінального провадження.

Відповідно пункту 1.4. Інструкції, слідчо-оперативна група – це організаційна форма взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів, що полягає у здійсненні

¹ Синєокий О. В. Теоретичні та практичні проблеми діяльності міждержавних змішаних слідчо-оперативних груп. *Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб.* Київ: Ін Юре, 2009. № 1 (11). С. 45.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

досудового розслідування слідчим (декількома слідчими) та за його (їх) письмовим(и) дорученням(и) здійснення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій працівниками оперативних підрозділів у кримінальному провадженні, яке знаходиться у провадженні слідчих підрозділів поліції.

У юридичній літературі пропонується класифікація СОГ за різними критеріями, зокрема за:

- структурою;
- складом учасників (якісною і кількісною ознаками);
- відомчою залежністю;
- часом функціонування;
- рівнем організації роботи;
- функціонально–цільовим призначенням (залежно від безпосередніх функцій, конкретних завдань і змісту діяльності)¹.

Така розгалужена класифікація обумовлена тим, що створення СОГ визнається найефективнішою формою взаємодії слідчого з іншими органами, оскільки дозволяє:

- організувати роботу учасників СОГ відповідно до спільно складеного і узгодженого плану;
- забезпечити чітке розмежування компетенції слідчого і працівників оперативних підрозділів;
- оптимізувати виконання працівниками оперативних підрозділів доручень слідчого;
- прискорити процес взаємного обміну інформацією між слідчим і оперативним працівником;
- забезпечити ефективність діяльності слідчого з оперативними працівниками протягом усього періоду розслідування;

¹ Гордін Л. Я. Кримінально-процесуальні проблеми створення та діяльності слідчо-оперативних груп: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2008. С. 7–8.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

- ефективно контролювати повноту та своєчасність виконання учасниками групи доручень і вказівок слідчого з виконання слідчих дій та оперативно–розшукових заходів;
- активніше і повніше використовувати під час розслідування можливості оперативних підрозділів¹.

Характерними ознаками СОГ є: організованість, спільність мети і завдань, тимчасовий характер діяльності, участь представників різних органів і підрозділів, пріоритет процесуального керівництва, сталість складу групи².

Вважаємо доцільним виділяти такі види слідчо-оперативних груп:

- чергові;
- СОГ для досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Узагальнюючи вищевикладене, можна виділити такі основні відмінності між СГ і СОГ:

1) на відміну від слідчих груп, про діяльність СОГ у чинному КПК України не згадується. Питання щодо порядку створення та організації діяльності СОГ регламентуються відомчими нормативними актами, але відсутня така регламентація щодо міжвідомчих СГ і СОГ;

2) слідчі групи формуються тільки зі слідчих, а СОГ завжди складаються зі слідчих, працівників оперативних підрозділів, а за необхідності й з інших фахівців (залучаються працівники експертно–криміналістичних підрозділів, судово–медичні експерти та ін.), які мають свою специфіку в роботі групи;

¹ Збірник методичних рекомендацій із питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / за ред. П. В. Коляди. Київ: Друкарня МВС України, 2002. С. 13–14.

² Синєокий О. В. Теоретичні та практичні проблеми діяльності міждержавних змішаних слідчо-оперативних груп. *Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб.* Київ: Ін Юре, 2009. № 1 (11). С. 44–45.

3) слідчі, які входять до складу слідчої групи, здійснюють одну функцію і використовують однакові форми, методи та засоби роботи, тобто СГ характеризується функціональною єдністю та однорідністю дій. У свою чергу СОГ притаманний більш високий ступінь організації праці, оскільки її учасники виконують різні завдання, мають різні права та обов'язки, в тому числі процесуальні;

4) слідча група утворюється у вже розпочатому досудовому розслідуванні і діє до його закінчення. У свою чергу СОГ можуть створюватися до його початку, зокрема для огляду місця події (створюються при чергових частинах територіальних органів поліції відповідно до графіка чергування згідно з наказом МВС України від 14.08.2012 № 700);

5) важливими ознаками, які відрізняють слідчу групу від СОГ, є їх функціонально-цільове призначення і зміст діяльності. Так, учасники слідчої групи досліджують уже відомі обставини кримінального провадження. У свою чергу діяльності СОГ також властива пошукова і розшукова спрямованість.

Слід виділити і основні характерні ознаки СГ та СОГ:

1. Організованість – вказані групи утворюються на підставі рішення компетентної посадової особи чи відповідного органу. За цієї умови діяльність працівників, які входять до групи, буде не тільки спільною, але й узгодженою, а отже і більш продуктивною, бо це виключає виконання однакової роботи різними працівниками.

2. Тимчасовий характер діяльності. Діяльність таких груп, у тому числі й постійна, завжди буде обмеженою в часі на відміну від інших (штатних) формувань, наприклад, слідчого підрозділу. Це пов'язано з тим, що діяльність означених груп не передбачена штатним розкладом у структурі правоохоронних органів, оскільки вони створюються для розслідування конкретного злочину.

3. Участь працівників різних підрозділів. У роботі СГ і СОГ беруть участь працівники різних підрозділів (слідчі,

працівники оперативних підрозділів, експерти, спеціалісти та ін.).

4. Пріоритет процесуального керівництва. Керівником СГ і СОГ завжди призначається особа, відповідальна за результати проведеного розслідування і яка володіє процесуальними повноваженнями, а згідно з КПК України нею є слідчий.

5. Спільність мети і завдань. Слідчі та оперативні працівники, які включені до складу групи, знаходяться в єдиному організаційно-управлінському об'єднанні, спрямовані на досягнення єдиної мети, виконують загальні завдання, хоча і діють за допомогою різних форм, методів і засобів, що властиві їх діяльності.

6. Стійкість складу групи – характеризується стабільністю, що багато в чому визначає ефективність її діяльності в цілому. Часті зміни у складі групи на практиці призводять до тяганини в розслідуванні, втрати часу у зв'язку з необхідністю вивчення новими членами СОГ обставин справи, напрацьованих результатів, і, як наслідок, – розкриття злочину найчастіше затягується у часі.

Метою створення та діяльності СГ і СОГ є:

– усебічне, швидке, повне та неупереджене досудове розслідування у складних, багатоепізодних та великих за обсягом кримінальних провадженнях, а також щодо злочинів, що набули суспільного резонансу, учинених на території однієї або декількох адміністративно-територіальних одиниць України та інших держав;

– здійснення ефективної взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів поліції під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях, у яких здійснення досудового розслідування доручено Генеральним прокурором України, його заступниками, прокурорами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя і прирівняними до них прокурорами за вмотивованими постановами, у разі виявлення проведення неефективного досудового розслідування.

2.2. Порядок створення та склад слідчої групи і слідчо-оперативної групи для проведення досудового розслідування

Порядок створення та організація діяльності слідчих і слідчо-оперативних груп здебільшого є предметом правового регулювання виключно відомчих нормативно-правових актів.

У чинному КПК України лише окремими положеннями урегульовано питання створення слідчих груп, а саме:

– у п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК України передбачено, що у випадку здійснення досудового розслідування слідчою групою керівник органу досудового розслідування має право визначити старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих;

– у ст. 571 КПК України встановлено, що для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть створюватися спільні слідчі групи. У цьому разі Генеральна прокуратура України розглядає і вирішує питання про створення спільних слідчих груп за запитом слідчого органу досудового розслідування України, прокурора України та компетентних органів іноземних держав. Члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконуються членами спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться.

Згідно чинного законодавства слідча група утворюється постановою керівника досудового розслідування, про що протягом доби повідомляється прокурор, який здійснює повноваження прокурора у кримінальному провадженні. У

цьому разі керівник також визначає старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих (п. 1 ч. 1 ст. 39 КПК України).

Стосовно порядку створення слідчо-оперативних груп, то він різниться в залежності від їх виду, але це питання є предметом регулювання лише на рівні відомчих нормативно-правових актів.

Так, чергова СОГ утворюється наказом керівника територіального органу поліції, керівника територіального (відокремленого) підрозділу поліції погодженого з керівником органу досудового розслідування. Склад такої групи форсується з числа працівників поліції відповідно до графіку чергування.

Питання щодо створення та діяльність слідчо-оперативної групи для досудового розслідування кримінальних правопорушень більш детально ми розглянемо в наступному підрозділі.

Загалом слідчий за результатами аналізу матеріалів кримінального провадження та на підставі плану розслідування готує пропозиції про кількісний склад СГ, СОГ, про що рапортом доповідає керівникові органу досудового розслідування. У свою чергу, погоджуючись із пропозиціями слідчого, керівник органу досудового розслідування приймає рішення про створення СГ, СОГ.

До складу СГ і СОГ залучаються працівники структурних підрозділів поліції, які мають стаж роботи на посаді слідчого або оперативного працівника не менше трьох років та досвід роботи з розслідування злочинів відповідної категорії. Старшим призначається слідчий органу досудового розслідування вищого рівня.

Для визначення кандидатур членів СГ, СОГ із числа працівників територіальних органів поліції нижчого рівня надсилається службова телеграма на ім'я керівника відповідного органу щодо надання кандидатури для включення до складу групи.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

Для визначення кандидатур членів СГ, СОГ із числа працівників підрозділів поліції одного рівня надсилається лист на ім'я начальника відповідного підрозділу про надання пропозицій щодо кандидатур для включення до складу групи.

Начальник підрозділу поліції або його заступники протягом трьох діб або не пізніше терміну, указанного в телеграмі (листі), надсилає відповідь із зазначенням конкретних кандидатур для включення до складу групи. Інформація про кандидата повинна містити прізвище, ім'я, по батькові, займану посаду, а також стаж роботи. При цьому до складу СГ, СОГ кандидатури працівників, які переводяться на іншу посаду, не включаються.

З метою належного комплектування складу СГ, СОГ за погодженням із керівником органу досудового розслідування може залучатися конкретний працівник територіального органу поліції в разі, якщо він проводив досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо злочину, який розслідується, або перебував у складі СГ, СОГ у цьому провадженні.

В інших випадках конкретна особа може залучатися до складу СГ, СОГ за рішенням керівника органу досудового розслідування для належної організації розслідування у кримінальному провадженні.

Працівники поліції можуть залучатися до роботи в СГ, СОГ з увільненням від виконання основних функціональних обов'язків за місцем несення служби або без такого.

Робота працівника у складі СГ, СОГ з увільненням від виконання основних функціональних обов'язків за місцем несення служби може передбачати виконання обов'язків у межах гарнізону основного місця служби або відрядження до місця здійснення досудового розслідування.

Ознайомившись із наказом про створення СОГ або постановою про створення СГ, у разі якщо необхідно увільнити працівника від виконання основних функціональних обов'язків за місцем несення служби, його безпосе-

редній керівник упродовж трьох робочих днів організовує передачу всіх кримінальних проваджень, що розслідуються таким працівником, про що протягом доби повідомляє прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

Особа, що включена до складу СГ, СОГ, до виконання будь-яких завдань, не пов'язаних з роботою у складі такої групи, не залучається. При виконанні працівником поліції обов'язків члена СГ, СОГ за місцем виконання основних функціональних обов'язків його безпосередній керівник контролює дотримання дисципліни, законності та режиму роботи таким працівником без втручання у процесуальну діяльність.

При виконанні обов'язків члена СГ, СОГ без увільнення працівника від виконання основних функціональних обов'язків за місцем несення служби його керівник зменшує навантаження на такого працівника стосовно розкриття або розслідування злочинів, а також забезпечує йому належні умови для здійснення досудового розслідування.

У наказі про створення СОГ та постанові про створення СГ указуються термін, з якого працівник приступає до участі у досудовому розслідуванні кримінального провадження, та форма його залучення до роботи у складі групи. Заміна працівників оперативних підрозділів, що включені до складу СОГ, без узгодження зі старшим групи не здійснюється.

Члени СГ, СОГ зобов'язані:

- дотримуватись вимог законодавства України та професійної етики;
- щотижня планувати свою роботу у складі групи відповідно до погодженого плану досудового розслідування у кримінальному провадженні;
- проводити слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та процесуальні дії згідно з узгодженими планами;

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

– щотижня, а на вимогу старшого групи – щодня звітувати про виконану роботу в письмовій формі з доданням процесуальних та інших документів;

– виконувати доручення старшого групи;

– у разі відрядження своєчасно прибути до місця призначення та доповісти старшому СГ, СОГ про готовність до виконання покладених обов'язків.

Припинення перебування працівника у складі СГ, СОГ здійснюється у разі:

– закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні, у якому створювалася СГ, СОГ;

– виключення зі складу СГ, СОГ.

Припинення перебування працівника у складі СГ, а також закінчення роботи групи оформлюються шляхом винесення постанови особою, що утворила СГ.

Припинення перебування працівника у складі СОГ, а також закінчення роботи групи здійснюються шляхом видання відповідного наказу особою, що утворила СОГ, у якому зазначаються підстави та термін, з якого працівник приступає до виконання обов'язків за основним місцем служби.

У сучасних процесах реформування правоохоронної системи важливого значення набувають організація роботи та контроль за діяльністю СГ, СОГ. Так, за всебічне, швидке, повне та неупереджене дослідження обставин кримінального провадження відповідає старший групи, який здійснює безпосередню організацію та керівництво діяльністю членів СГ, СОГ. Процесуальний контроль за роботою СГ, СОГ покладається на керівника органу досудового розслідування, який у межах компетенції відповідає за організацію роботи групи.

З метою організації ефективної роботи діяльність СГ і СОГ здійснюється за погодженими планами. У разі необхідності здійснення невідкладних процесуальних дій про їх проведення рапортом повідомляється керівник органу досудового розслідування. Організація взаємодії слідчих та

оперативних підрозділів здійснюється відповідно до плану розслідування.

Слідчі СОГ мають право в установленому порядку доручати працівникам оперативних підрозділів, що входять до складу СОГ, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40,41 КПК України).

Члени СГ і СОГ, що перебувають у відрадженні, раз на тиждень звітують старшому групи про стан виконання плану досудового розслідування у кримінальному провадженні. Звіти надсилаються засобами електронного зв'язку. У випадках, визначених керівником органу досудового розслідування, члени СГ, СОГ особисто прибувають для звіту про виконану роботу. Виклик та прибуття співробітника в таких випадках здійснюються відповідно до вимог розділу IV Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп (наказ МВС України від 20.10.2014 № 1107).

Ураховуючи те, що слідчо-оперативна група не є формою провадження досудового розслідування, а являє собою лише форму взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів, яка суттєво відрізняється від надання доручень, вважаємо, що передбачена єдина на сьогодні стаття КПК України не може розглядатися як достатня правова підстава розслідування кримінального провадження слідчо-оперативною групою.

Отже, склалася ситуація, коли на практиці використовуються такі форми взаємодії суб'єктів, які здійснюють доказування у кримінальному провадженні, що належним чином положеннями чинного КПК України не врегульовано.

2.3. Види слідчо-оперативних груп, що створюються для проведення досудового розслідування

Одним із найдієвіших способів для швидкого і повного розкриття та розслідування злочинів і викриття винних

було й нині залишається створення слідчо–оперативних груп. Це стосується також злочинів, які залишилися нерозкритими.

Що стосується створення СОГ для проведення досудового розслідування, то дане питання регулюється наказом МВС від 14 серпня 2012 р. № 700 та наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. Такі види СОГ створюються для швидкого, неупередженого та повного розслідування тяжких, особливо тяжких і багатоепізодних злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликали значний суспільний резонанс.

Утворення СОГ здійснюється за наказом начальника територіального органу поліції, погодженого з начальником слідчого підрозділу. При цьому керівником СОГ є слідчий, який визначений начальником слідчого підрозділу здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення.

До складу СОГ, як правило, включаються працівники, які брали участь в огляді місця події. У разі потреби залучаються дільничні офіцери поліції, на території обслуговування яких учинено кримінальне правопорушення, працівники інших органів та підрозділів поліції.

Забороняється здійснювати заміну оперативних працівників, що включені до складу слідчо–оперативної групи, без узгодження зі слідчим (керівником групи) або керівником органу досудового розслідування.

Контроль за роботою СОГ покладається на начальника слідчого підрозділу, який за погодженням з начальником територіального органу поліції вправі організувати проведення оперативних нарад за участю слідчих та працівників інших органів і підрозділів поліції з питань виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі стану виконання доручень слідчих та взаємодії служб.

Відповідно до зазначених вище наказів можуть бути утворені такі види СОГ для розслідування кримінальних правопорушень:

1. Спеціалізована постійно діюча СОГ – створюється для організації розслідування тяжких та особливо тяжких, а також багатоепізодних злочинів, учинених у минулі роки. Така СОГ утворюється наказом начальника територіального органу, підрозділу поліції, погодженим з керівником органу досудового розслідування.

2. СОГ при Головному управлінні Національної поліції – створюється для досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території декількох районів області (міста). Така СОГ утворюється наказом начальника ГУНП, погодженим з начальником слідчого управління ГУНП. Контроль за її роботою покладається на слідче управління ГУНП.

3. Міжрегіональна СОГ – створюється для досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених на території декількох областей (регіонів). Така СОГ утворюється наказом Голови Національної поліції України або його заступником – начальником Головного слідчого управління. Контроль за її роботою покладається на Головне слідче управління Національної поліції України.

Разом із тим, можуть бути утворені й інші СОГ для досудового розслідування, зокрема, міжвідомча СОГ, яка складається зі слідчих різних органів досудового розслідування. Як приклад, злочини проти «Революції Гідності» розслідують саме такі групи, до складу яких, зокрема, входять слідчі прокуратури та слідчі Національної поліції.

2.4. Особливості організації взаємодії слідчо-оперативної групи під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень

Певні особливості організації взаємодії, зокрема, існують при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи.

До складу СОГ, яка виїздить на місце вчинення кримінального правопорушення проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи, крім основних членів групи, в обов'язковому порядку включаються: слідчий територіального органу поліції, який спеціалізується на розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії (є старшим СОГ), слідчий-криміналіст слідчого управління певної області (у разі вчинення вбивства), а також за необхідності – кінолог зі службово-розшуковою собакою та психолог.

За наявності на місці події трупа (частин трупа) людини до проведення огляду обов'язково залучається судово-медичний експерт, а також експерти Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру (далі – НДЕКЦ) відповідної спеціалізації (слідчі криміналісти слідчого управління, біологи, балісти).

Начальником слідчого підрозділу щомісяця складається графік цілодобового чергування слідчих, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень проти особи.

В апаратах ГУНП для оперативного виїзду на місця вчинення вбивств з обтяжуючими обставинами чи кримінальних правопорушень проти особи, що викликали суспільний резонанс, відносно або за участю представників центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, засобів масової інформації, депутатів різних рівнів, суддів та працівників правоохоронних органів створюються постійно діючі СОГ, які очолюються слідчими спеціалі-

зованих підрозділів розслідування кримінальних правопорушень проти особи, слідчого управління ГУНП в області.

У тих ГУНП, де у складі слідчих управлінь (відділів) відсутні спеціалізовані підрозділи з розслідування кримінальних правопорушень, вчинених проти особи, до складу СОГ залучається слідчий, який спеціалізується на розслідуванні таких кримінальних правопорушень.

До виїздів на місце події в разі вчинення інших кримінальних правопорушень члени вказаних СОГ, як правило, не залучаються. До складу цих груп обов'язково включаються працівники управлінь (відділів) карного розшуку, спеціалісти-криміналісти, а за необхідності – інспектори.

До обов'язків начальника слідчого підрозділу з цих питань входить:

– у разі виявлення трупа людини, причини смерті якої на момент огляду місця події не встановлено, а також не здобуто достатніх даних, що свідчать про ненасильницький характер смерті, – одразу після завершення цієї слідчої (розшукової) дії забезпечити внесення до ЄРДР відомостей про вказане кримінальне правопорушення і його попередню кваліфікацію як умисного вбивства та вжити всіх передбачених КПК України заходів для всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального правопорушення;

– протягом 24 годин після подання заяви, повідомлення за фактом безвісного зникнення дитини, якщо за цей час не буде встановлено місця її знаходження, а також у разі безвісного зникнення дорослої особи за обставин, що свідчать про можливість учинення стосовно неї кримінального правопорушення, – забезпечити обов'язкове внесення до ЄРДР відомостей про вказане кримінальне правопорушення і його попередню кваліфікацію як умисного вбивства та вжити всіх передбачених КПК України заходів для всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин такого злочину.

У свою чергу начальник слідчого управління ГУНП:

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

– особисто виїжджає на місце події за кожним фактом умисного вбивства або тяжкого тілесного ушкодження зі смертельними наслідками, вчинених в умовах неочевидності або з обтяжуючими обставинами, чи інших кримінальних правопорушень проти особи, що можуть викликати суспільний резонанс (у разі неможливості виїзду начальника слідчого управління ГУНП на місце події виїздить його заступник);

– для огляду місця події за такими фактами обов'язково залучає слідчих–криміналістів слідчого управління ГУНП, криміналістичні лабораторії, судово–медичних експертів;

– заслуховує звіти членів СОГ, перевіряє якість складання протоколу огляду місця події та повноту фіксації обставин учинення кримінального правопорушення;

– у разі встановлення неповноти цієї слідчої дії негайно організовує проведення повторного або додаткового огляду місця події за своєю участю;

– організовує взаємодію слідчих та експертних підрозділів при вилученні, зберіганні та своєчасному і кваліфікованому призначенні експертних досліджень щодо вилучених у ході досудового розслідування слідів біологічного та іншого походження. Разом з начальником НДЕКЦ несе відповідальність за стан цієї роботи.

Керівник експертного підрозділу:

– особисто виїжджає на місця вчинення умисних вбивств в умовах неочевидності, вбивств з обтяжуючими обставинами чи кримінальних правопорушень проти особи, що викликали суспільний резонанс; стосовно або за участю представників центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, засобів масової інформації, депутатів різних рівнів, суддів та працівників правоохоронних органів;

– очолює роботу криміналістичної лабораторії та проведення експрес–аналізу вилучених під час огляду місця події матеріальних об'єктів;

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

– аналізує вилучену на місці події слідову інформацію та надає старшому СОГ кваліфіковану консультацію щодо можливостей експертних досліджень кожного об'єкта, черговості їх проведення та переліку питань, які можливо вирішити експертним шляхом.

При надходженні постанов слідчих про призначення експертиз у кримінальних провадженнях про вбивства та зґвалтування з обтяжуючими обставинами особисто вивчає матеріали, які надходять зі слідчих підрозділів, та перелік поставлених на вирішення експертизи питань. При виявленні недоліків негайно доводить це до відома начальників слідчих підрозділів для їх термінового усунення.

Керівник експертного підрозділу несе особисту відповідальність за організацію експертного забезпечення слідчої роботи, виявлення, вилучення та фіксації слідової інформації, якість і своєчасність проведення експертних досліджень.

Слідчий–криміналіст:

1) особисто або у складі постійно діючої СОГ виїжджає на місце події за кожним фактом умисного вбивства або тяжкого тілесного ушкодження зі смертельними наслідками, які вчинені в умовах неочевидності або з обтяжуючими обставинами, чи інших кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи, які можуть викликати суспільний резонанс;

2) за відсутності на місці події керівництва слідчого управління ГУНП є старшим СОГ; зобов'язаний організувати проведення огляду місця події; має право у визначеному нормативно–правовими актами порядку залучати додаткові сили та засоби органів поліції для проведення першочергових слідчих (розшукових) дій з урахуванням обставин вчиненого кримінального правопорушення; надає відповідні рекомендації керівникам територіальних органів поліції та іншим працівникам поліції;

3) керує діями інших слідчих під час огляду місця події; забезпечує обмін інформацією між членами СОГ; надає практичну та методологічну допомогу під час огляду місця події; контролює складання відповідного протоколу огляду та додатків до нього; у подальшому бере участь у призначенні судових експертиз, а в разі необхідності самостійно проводить огляд місця події та інші найбільш складні слідчі дії, призначає судові експертизи;

4) за результатами отриманої після першочергових слідчих дій інформації надає допомогу у складанні плану слідчих (розшукових) дій або самостійно складає такий план, у якому висуває версії вчинення злочину, заходи щодо його відпрацювання, визначає терміни виконання кожної запланованої дії;

5) у подальшому за вказівкою керівництва слідчого управління ГУНП контролює стан досудового розслідування в розпочатому кримінальному провадженні; веде контрольнo-наглядову справу; у разі виявлення недоліків у розслідуванні вносить керівництву слідчого управління ГУНП пропозиції щодо вжиття заходів до їх усунення.

Інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) – (штатна посада районного відділу):

1) під час огляду місця події за дорученням слідчого проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, виготовлює відбитки та зліпки наявних слідів, при необхідності складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця події чи окремих речей;

2) під час фіксації слідчим виявленої слідової інформації у протоколі огляду місця події надає допомогу щодо опису специфічних ознак (виду та кількості виявлених слідів, їх локалізації, способу виявлення та фіксації);

3) за письмовим дорученням слідчого виготовляє фото-таблицю огляду місця події, стенограму, аудіо-, відеозапис процесуальної дії, схеми, зліпки, здійснює упакування носіїв комп'ютерної інформації та інших об'єктів і матері-

алів, які долучаються як додаток до протоколу огляду місця події.

Особливості організації взаємодії при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод.

На місце дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП) зі смертельними наслідками для проведення огляду в обов'язковому порядку направляється слідчий підрозділу з розслідування ДТП слідчого управління ГУНП, слідчий територіального органу поліції, який спеціалізується на розслідуванні таких кримінальних правопорушень, інспектор-криміналіст, поліцейські патрульної поліції та за необхідності працівники Експертної служби МВС у складі автотехнічної пересувної лабораторії і спеціалісти інших галузей знань. У разі залишення місця ДТП особою, причетною до її вчинення, на місце направляються працівники оперативних та оперативно-технічних підрозділів ГУНП.

Проведення огляду місця ДТП, унаслідок якої її учасникам спричинено тілесні ушкодження, доручається слідчому за цією спеціалізацією, який безпосередньо складає протокол та схему до нього.

При надходженні повідомлення про ДТП оперативний черговий органу поліції забезпечує своєчасне інформування та виклик на місце ДТП відповідальних посадових осіб дорожніх або комунальних організацій, на території обслуговування яких сталася пригода.

Обов'язки слідчого:

1) доручає інспектору-криміналісту проведення орієнтувального і оглядового фотографування та відеозапису на місці пригоди;

2) за участю посадових осіб дорожніх і комунальних організацій визначає на місці пригоди стан дорожнього покриття, погодні умови, видимість елементів дороги та конкретної перешкоди, наявність дорожніх умов, що могли стати супутньою або безпосередньою причиною вчинення ДТП; результати виявлення незадовільних дорожніх, погодних або інших умов, що могли стати супутньою або безпосеред-

ньою причиною вчинення ДТП, фіксуються у протоколі огляду місця події, а також оформлюються спільним із представником власника дороги актом у разі виявлення недоліків в утриманні вулиць, доріг, залізничних переїздів або інших дорожніх споруд, що пов'язані з причинами ДТП;

3) в установленому порядку проводить огляд транспортних засобів на місці пригоди за участю понятих, інспектора-криміналіста та/або відповідного спеціаліста, зокрема для визначення їх технічного стану;

4) приймає рішення про тимчасове вилучення транспортних засобів та надає вказівку поліцейським патрульної поліції про їх доставлення і поміщення для тимчасового зберігання на спеціальні майданчики чи стоянки; за відсутності заяви про добровільне надання транспортного засобу як речового доказу не пізніше наступного робочого дня за погодженням із прокурором звертається до слідчого судді з клопотанням про арешт транспортного засобу або тимчасовий доступ до транспортного засобу відповідно до КПК України.

Поліцейські патрульної поліції за вказівкою слідчого забезпечують транспортування потерпілих та загиблих унаслідок ДТП осіб до медичних закладів, а також проведення огляду учасників ДТП на стан сп'яніння у закладі охорони здоров'я.

При внесенні до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення, пов'язане з порушенням Правил дорожнього руху, в обов'язковому порядку вказуються відомості про всіх учасників ДТП.

Кримінальні провадження про ДТП зі смертельними наслідками, а також ДТП, що набули суспільного резонансу і знаходяться на контролі МВС, Національної поліції України та Генеральної прокуратури України, розслідуються спеціалізованими підрозділами з розслідування ДТП слідчого управління ГУНП. У разі настання смерті учасника ДТП під час перебування у лікувальному закладі начальник органу досудового розслідування невідкладно ініціює

перед органами прокуратури розгляд питання про доручення подальшого розслідування відповідного кримінального провадження спеціалізованому підрозділу з розслідування ДТП слідчого управління ГУНП.

Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (далі – наркотичних засобів).

При наявності в оперативному підрозділі достатньої інформації про готування до вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, пов'язаного з незаконним збутом наркотичних засобів, начальник оперативного підрозділу звертається до начальника слідчого підрозділу для планування погоджених дій під час проведення оперативної закупки та затримання причетних до цього осіб.

Начальник слідчого підрозділу з дотриманням вимог таємності вивчає надані матеріали та запропонований оперативним підрозділом план заходів з їх реалізації. У разі необхідності вносить доповнення до нього та визначає слідчого, який у разі виявлення ознак злочину вносить відповідні відомості до ЄРДР та розпочинає досудове розслідування.

У плані заходів з реалізації матеріалів зазначається:

- місце і час проведення оперативної закупки;
- задіяні сили та засоби для фіксації кримінального правопорушення, у тому числі за допомогою відеозапису;
- розподіл дій задіяних працівників;
- послідовність затримання осіб та проведення оглядів чи обшуків (підготовка клопотань до слідчого судді, суду з цих питань);
- порядок і тактика проведення слідчих дій (підготовка клопотань до слідчого судді, суду з цих питань);
- інші послідовні дії працівників оперативних підрозділів (з урахуванням специфіки кримінального правопорушення).

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

Під час огляду місця події, обшуку, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів, в обов'язковому порядку застосовується відеофіксація цих слідчих дій відповідно до положень чинного КПК України.

Виключно при отриманні достовірної інформації оперативним підрозділом, у тому числі структурним (відокремленим) підрозділом Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України, під час проведення оперативно-розшукових заходів з документування злочинної діяльності особи чи осіб про вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, пов'язаного з незаконним збутом наркотичних засобів, їх керівники звертаються до керівництва підрозділів досудового розслідування зі службовим листом про виявлені обставини злочинної діяльності.

У службовому листі, який підписує керівник оперативного підрозділу, зазначаються час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення, а також відомості щодо використання доходів, одержаних злочинним шляхом, та про майно осіб, причетних до злочинної діяльності.

При направленні до підрозділів досудового розслідування матеріалів за результатами проведення оперативно-розшукових заходів посадовими особами орану поліції одночасно надається інформація про проведені оперативними підрозділами заходи з розшуку майна і коштів, на які може бути накладено арешт, та їх місцезнаходження.

Обов'язки слідчого:

1) під час проведення огляду місця події, обшуку в ході досудового розслідування кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів, самостійно чи за його дорученням спеціаліст-криміналіст в обов'язковому порядку застосовує відеофіксацію цих слідчих дій відповідно до КПК України та складає плани-схеми. Вилучає необхідні речі, предмети та документи;

2) за дорученням керівництва органу досудового розслідування бере участь в реалізації і легалізації матеріалів оперативно-розшукових справ;

3) у кримінальному провадженні про незаконний обіг наркотичних засобів упродовж доби після вилучення наркотичних засобів виносить постанову про призначення експертизи та направляє її з відповідними додатками для виконання до державної спеціалізованої установи, що здійснює судово-експертну діяльність та забезпечує направлення до експертної установи матеріалів, необхідних для проведення судової експертизи, з метою встановлення належності вилучених речовин до наркотичних засобів;

4) після отримання експертного висновку речові докази впродовж трьох діб направляє на зберігання відповідальній особі відповідно до Порядку зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 травня 2008 р. № 422.

5) у разі отримання під час виконання слідчих або інших дій інформації про осіб, які зловживають наркотичними засобами, повідомляє про це начальника органу поліції для вжиття відповідних заходів;

6) з метою забезпечення можливої конфіскації майна як додаткового покарання, негайно після реєстрації кримінального провадження в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, уживає заходів щодо розшуку, зберігання майна, цінностей та коштів винних осіб з подальшим вилученням або накладенням арешту;

7) у кожному провадженні про незаконний збут наркотичних засобів проводить всі можливі і необхідні слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на повне, всебічне та неупереджене документування злочинної діяльності, виявлення використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, а не лише факту збуту наркотичних засобів; виключно за результатами отримання доказів, які свідчать про причетність кон-

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

кретної особи до вчинення незаконного обігу наркотичних засобів, ініціює питання про проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки;

8) у випадку повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 307 КК України, вживає вичерпних заходів для встановлення наявності ризиків, передбачених частиною першою ст. 177 КПК України.

Начальник органу досудового розслідування:

1) спільно з керівниками інших підрозділів органу поліції, у тому числі структурного (відокремленого) підрозділу Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України, організовує якісне документування кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та забезпечує участь слідчого в їх документуванні;

2) особисто оцінює наявність правопорушень при вивченні матеріалів за заявами та повідомленнями щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, оцінює їх якість та повноту, організовує своєчасне внесення слідчими відомостей про ці правопорушення до ЄРДР;

3) з метою забезпечення швидкого, повного і неупередженого розслідування кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів ініціює перед начальником територіального органу поліції питання щодо створення слідчо-оперативної групи, до складу якої включаються досвідчені працівники органу досудового розслідування та оперативних підрозділів (у разі вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів – одночасно із внесенням інформації до ЄРДР, а у справах про злочини невеликої та середньої тяжкості – за необхідності), погоджує створення слідчо-оперативної групи;

4) щомісяця розглядає на оперативних нарадах за участю начальника територіального органу поліції та керівників його структурних підрозділів результати роботи слі-

дчо–оперативної групи з виявлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а стан досудового розслідування кримінальних проваджень, які викликали значний суспільний резонанс, – щотижня;

5) при вивченні матеріалів за заявами або повідомленнями про злочини, за вчинення яких передбачено додаткове покарання у вигляді конфіскації майна, перевіряє наявність довідок про вжиті заходи, спрямовані на встановлення майна особи, яка вчинила злочин, та коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів;

6) забезпечує своєчасне і повне виконання ухвал суду про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення обставин або перевірки обставин, що мають істотне значення для кримінального провадження, у зазначений в ухвалі суду строк;

7) після внесення відповідних відомостей до ЄРДР забезпечує своєчасне направлення до експертної установи матеріалів, необхідних для проведення судової експертизи, з метою встановлення належності вилучених речовин до наркотичних засобів;

8) за необхідності порушує клопотання перед керівником експертного підрозділу про вжиття заходів щодо невідкладного проведення судової експертизи та отримання відповідного висновку;

9) з дотриманням вимог таємності вивчає надані матеріали, службовий лист та запропонований оперативним підрозділом план заходів з їх реалізації; у разі необхідності вносить доповнення до нього та визначає слідчого, який у разі виявлення ознак злочину вносить відповідні відомості до ЄРДР та розпочинає досудове розслідування.

У плані заходів з реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності з виявлення фактів збуту наркотичних засобів повинні бути передбачені:

- 1) місце і час проведення оперативної закупки;
- 2) задіяні сили та засоби для фіксації кримінального правопорушення, у тому числі за допомогою відеозапису;

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

- 3) розподіл дій між залученими працівниками поліції;
- 4) інші послідовні дії працівників оперативних підрозділів (з урахуванням специфіки кримінального правопорушення).

Утворення СОГ за участю оперативних працівників структурних (відокремлених) підрозділів Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України для розслідування кримінальних правопорушень у сфері незаконного збуту наркотичних засобів здійснюється за спільним наказом начальника слідчого підрозділу та начальника відповідного структурного (відокремленого) підрозділу. При цьому керівником СОГ є слідчий, який визначений начальником слідчого підрозділу для здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення.

Начальник структурного (відокремленого) підрозділу Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України, оперативний працівник якого включений до складу СОГ, або якщо за матеріалами цього підрозділу розпочато кримінальне провадження, забезпечує взаємодію з органом досудового розслідування Національної поліції України, який здійснює розслідування цих кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності.

Досудове розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності здійснюється виключно спеціалізованими підрозділами слідчих управлінь ГУНП та слідчими територіальних органів поліції, які спеціалізуються на розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії.

Матеріали оперативного підрозділу, у тому числі структурного (відокремленого) підрозділу Департаменту захисту економіки Національної поліції України, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння у сфері

господарської та службової діяльності окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, що направляються до слідчого підрозділу для початку та здійснення досудового розслідування, в обов'язковому порядку повинні містити відомості про проведену роботу із забезпечення відшкодування завданої шкоди, у тому числі про вжиті заходи з розшуку майна і коштів, на які може бути накладено арешт, та про їх місцезнаходження.

Начальник слідчого підрозділу:

1) особисто вивчає всі кримінальні провадження про кримінальні правопорушення у сфері господарської чи службової діяльності, в яких не встановлено осіб, що їх учинили; забезпечує виконання слідчим усіх необхідних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на їх виявлення;

2) щомісяця під час здачі звітів надає до слідчого управління ГУНП для вивчення кримінальні провадження про кримінальні правопорушення вказаної категорії, відомості про які внесено до ЄРДР у звітному періоді та за якими не повідомлено про підозру; за результатами вивчення зазначених кримінальних проваджень начальником слідчого управління ГУНП надаються письмові вказівки та забезпечується контроль за їх виконанням.

Утворення СОГ для розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської чи службової діяльності здійснюється за спільним наказом начальника слідчого підрозділу та начальника структурного (відокремленого) підрозділу Департаменту захисту економіки Національної поліції України. При цьому керівником СОГ є слідчий, який визначений начальником слідчого підрозділу здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення.

Начальник структурного (відокремленого) підрозділу Департаменту захисту економіки Національної поліції України, оперативний працівник (працівники) якого включений до складу СОГ, або якщо за матеріалами цього підроз-

ділу розпочато кримінальне провадження, забезпечує взаємодію з органом досудового розслідування Національної поліції України, який здійснює розслідування цих кримінальних правопорушень у сфері господарської чи службової діяльності.

Особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій (далі – ОГ та ЗО).

Досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених членами ОГ та ЗО, здійснюється виключно слідчими управліннями ГУНП. При наявності в оперативному підрозділі достатньої інформації про готування до вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину конкретними особами у складі ОГ та ЗО, зібрані матеріали із зафіксованими фактичними даними про це надаються начальнику слідчого управління ГУНП для планування погоджених дій під час їх реалізації і легалізації матеріалів оперативно-розшукових заходів.

Матеріали оперативного підрозділу, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння членів ОГ та ЗО, відповідальність за які передбачена КК України, що направляються до слідчого підрозділу для початку та здійснення досудового розслідування, в обов'язковому порядку повинні містити відомості про наявність та місцезнаходження доказів (у т. ч. речових доказів), особливо оригіналів бухгалтерських документів, викрадених або здобутих злочинним шляхом коштів, майна та інших цінностей.

Начальник слідчого управління ГУНП:

1) здійснює особистий контроль за ходом виконання запланованих заходів з реалізації і легалізації зібраних матеріалів, зокрема оперативно-розшукових заходів; внесням слідчим відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР та подальшим здійсненням досудового розслідування;

2) забезпечує якісну підготовку слідчим матеріалів, необхідних для внесення клопотання про застосування запобіжного заходу відносно осіб, яким висунуто підозру в учиненні кримінальних правопорушень, учинених у складі ОГ та ЗО;

3) забезпечує щоквартальний аналіз використання тактики і методики проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених у складі ОГ та ЗО; причини не підтвердження таких кваліфікуючих ознак судом; судову практику розгляду вказаних кримінальних проваджень;

4) з метою своєчасного прийняття до провадження слідчими спеціалізованого слідчого підрозділу слідчих управлінь ГУНП кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, учинені членами ОГ та ЗО, організовує постійний моніторинг кримінальних проваджень, які розслідуються слідчими територіальних органів поліції, а також слідчого управління ГУНП області.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття «слідча група» та «слідчо-оперативна група».

2. Визначте загальні та відмінні ознаки між слідчою групою та слідчо-оперативною групою.

3. Проаналізуйте завдання і принципи діяльності слідчої групи та слідчо-оперативної групи.

4. Розкрийте порядок створення і діяльності слідчої групи та слідчо-оперативної групи.

5. Надайте характеристику видам слідчо-оперативних груп, що створюються для досудового розслідування кримінальних правопорушень.

6. Охарактеризуйте особливості діяльності слідчо-оперативної групи при розслідуванні окремих видів кримінальних правопорушень.

Рекомендована література:

1. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС від 14.08.2012 р. № 700 // Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження / упоряд.: С. М. Алфьоров, С. М. Міщенко, В. І. Фаринник та ін. ; за заг. ред. В. І. Сліпченка. Київ: АРТ-Дизайн, 2012.

2. Інструкція про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчих-оперативних груп: затв. Наказом МВС України від 20.10.2014 р. № 1107. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1618-14>.

3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальних правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. Наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

4. Збірник методичних рекомендацій із питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / за ред. П. В. Коляди. Київ: Друкарня МВС України, 2002. С. 13–14.

5. Гордін Л. Я. Кримінально-процесуальні проблеми створення та діяльності слідчо-оперативних груп: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2008. С. 7–8.

6. Синсокий О. В. Теоретичні та практичні проблеми діяльності міждержавних змішаних слідчо-оперативних груп. *Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб.* Київ: Ін Юре, 2009. № 1 (11). 200 с.

РОЗДІЛ 3

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

3.1. Сутність та форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами

У наш час правоохоронні органи України знаходяться у стані реформування, у зв'язку з чим як до чинного кримінального процесуального та іншого законодавства України, так і відомчих нормативно-правових актів постійно вносяться зміни, що пов'язано з прийняттям і вступом у дію низки нових норм. Законодавча і нормативно-правова база, що безпосередньо регулювала питання взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами, ґрунтувалась, у тому числі, на Законі України «Про міліцію» та КПК України 1960 року, що втратили чинність. На теперішній час більша частина законів і нормативно-правових актів, що регулюють означене питання, так і не приведено у відповідність до Закону України «Про Національну поліцію» та чинного КПК України. Відповідно до п. 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про Національну поліцію», для приведення законодавства України у відповідність до вказаних законів акти законодавства застосовуються в частині, що не суперечить йому.

Загалом робота слідчих і оперативних підрозділів спрямована на розслідування кримінальних правопорушень, а також попередження та виявлення причин і умов, що сприяли їх вчиненню. При цьому розслідування всіх тяжких та особливо тяжких злочинів є можливим саме завдяки постійній та злагодженій взаємодії слідчого із працівниками оперативних підрозділів, а також своєчасному вжиттю низки спільних заходів, спрямованих на обстави-

ни, які мають значення для кримінального провадження (ст. 91 КПК України).

Слід зазначити, що на відміну від слідчого, оперативні підрозділи не відносяться ані до сторін, ані до учасників кримінального провадження. Проте, відповідно до положень ч. 2 ст. 41 КПК України, під час виконання доручень слідчого і прокурора працівник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Працівники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися із клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів у процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень є найбільш поширеним і важливим видом взаємодії, необхідною умовою успіху досягнення повного, швидко та неупередженого досудового розслідування.

Чинний КПК України досить суттєво трансформував кримінальну процесуальну діяльність під час досудового розслідування, зокрема і щодо співвідношення слідчої та оперативно-розшукової діяльності. Тому форми взаємодії слідчих і працівників оперативних підрозділів мають бути пристосовані до нових вимог.

У більшій мірі правові та організаційні засади взаємодії слідчого з оперативними підрозділами закріплені у відповідних відомчих наказах, прийнятих на реалізацію положень нового кримінального процесуального законодавства України.

Розглядаючи визначення поняття взаємодії, суб'єктами якої є слідчі та оперативні підрозділи, І. В. Кубарев шляхом аналізу законодавства та наукової літератури зазначив, що вона полягає в узгодженому визначенні і здійсненні слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів під керівництвом слідчого з метою ефективного

вирішення завдань кримінального судочинства¹. Але взаємодія не завжди відбувається під безпосереднім керівництвом, адже працівники оперативних підрозділів під час виконання письмових доручень слідчого користуються його повноваженнями.

У процесі дослідження проблем попередження злочинів оперативними підрозділами поліції В. В. Шендрик констатував, що превентивна взаємодія оперативних підрозділів поліції з іншими суб'єктами попередження злочинів – це завчасно погоджена за часом, місцем, необхідними ресурсами (матеріальними і технічними), виконавцями та об'єктами попереджувального впливу спільна діяльність означених суб'єктів з метою профілактики, запобігання та припинення злочинів, які готуються, і замаху на них та класифікації суб'єктів її здійснення².

Взаємодія оперативних підрозділів поліції України з органами досудового розслідування, на думку М. В. Стацка, – це заснована на нормативних актах спільна діяльність суб'єктів взаємодії у вигляді надання допомоги фізично-матеріального чи нематеріального (інтелектуального) характеру з метою виконання загальних та конкретних завдань (доручень), які виникають у процесі кримінального провадження³.

¹ Кубарєв І. В. Поняття взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 184–185.

² Шендрик В. В. Попередження злочинів оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2012. С. 7.

³ Стацка М. В. Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С. 188.

Щодо практичного аспекту цієї діяльності, то взаємодія між слідчим і працівником оперативного підрозділу є ефективною в разі, якщо вони особисто між собою досягнуть взаєморозуміння щодо розслідування конкретного кримінального провадження. В окремих випадках ніякими законами та нормативно-правовими актами неможливо досягнути результативної злагодженої роботи слідчих та оперативних працівників. У той же час їх робота повинна бути законодавчо та нормативно регламентована.

Отже, *взаємодія між слідчим і працівником оперативного підрозділу має теоретичні та правові підстави*. Зокрема, теоретичними підставами такої взаємодії виступають положення, що роз'яснюють її сутність, роль, значення тощо. Їх усвідомлення суб'єктами робить взаємодію більш осмисленою та цілеспрямованою, сприяючи тим самим підвищенню її ефективності і безумовному дотриманню всіма учасниками вимог законності.

Теоретичними підставами взаємодії між слідчим і працівником оперативного підрозділу є:

– спільність мети і завдань, тобто лише об'єднуючи свої зусилля, вони зможуть ефективно їх вирішити, а саме: швидко розкрити кримінальне правопорушення, своєчасно, швидко, повно та неупереджено здійснити досудове розслідування, а також встановити та притягнути до кримінальної відповідальності винну особу;

– однакова юридична сила процесуальних документів слідчого та працівника оперативного підрозділу, складених на підставі доручення слідчого. Зокрема, протоколи слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, які складені слідчим, мають таке ж доказове значення, як і протоколи, складені працівниками оперативного підрозділу.

Правовими підставами взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів є положення чинного КПК України, норми законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Національну поліцію», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою

злочинністю» та ін., а також підзаконних нормативно-правових актів, у тому числі відомчих наказів, інструкцій, вказівок, розпоряджень та ін.

Таким чином, *взаємодія слідчого та оперативних підрозділів у кримінальному провадженні* – це заснована на законі та відомчих нормативно-правових актах, а також спільності завдань діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів, сил, форм, методів і засобів, спрямованих на розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Відповідно до положень ст. 9 КПК України, під час здійснення взаємодії слідчий та працівник оперативного підрозділу зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України, міжнародно-правових актів, а також вимог інших законів і підзаконних нормативно-правових актів. Вони зобов'язані швидко, повно і неупереджено дослідити усі обставини кримінального правопорушення, виявити обставини, що викривають чи виправдовують підозрюваного, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Згідно з положеннями ч. 3 ст. 9 КПК України, при здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить КПК України, а у випадках, коли положення КПК України не регулюють або неоднозначно регулюють окремі питання кримінального провадження, відповідно до ч. 6 ст. 9 КПК України застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 КПК України.

Окремі головні напрямки загальнодержавної політики і організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю визначено в Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року. У той же час, на сьогодні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю та

внутрішньої безпеки областей розформовано, але ці функції передано підрозділам кримінальної поліції.

Традиційно виділяють дві форми взаємодії:

Перша форма взаємодії – процесуальна (нормативно-правова) – спрямована на реалізацію процесуальних правовідносин, що виникають, розвиваються та припиняються між слідчим і працівниками оперативного підрозділу щодо реалізації ними своїх повноважень.

Друга форма взаємодії – непроцесуальна, яка має доволі різноманітні види, що, як правило, передбачено та визначається внутрішньовідомчими нормативно-правовими актами і є частково формами адміністративного управління та не регламентуються КПК України.

Ця форма взаємодії стосується питань:

– погодження при плануванні спільних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;

– координації проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій;

– консультації;

– спільного аналізу причин і умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення;

– спільної узгодженої діяльності у складі СОГ;

– спільного використання техніки, засобів зв'язку і транспорту, що мають у своєму розпорядженні оперативні підрозділи;

– спільні виїзди в інші міста, райони для виконання комплексу слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та інших заходів;

– обмін інформацією та спільне обговорення матеріалів кримінального провадження і оперативно-розшукових справ;

– проведення тактичних операцій.

Базуючись на нормах чинного законодавства, можна виокремити такі форми взаємодії слідчого та оперативних підрозділів поліції, як:

1. Взаємодія при надходженні до органів поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них. З цією метою у територіальних органах поліції створюються чергові СОГ, склад яких формується із працівників відповідного територіального органу поліції згідно з графіком чергування. До СОГ в обов'язковому порядку входять слідчий (старший групи), працівник оперативного підрозділу та інспектор-криміналіст (Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339). У разі необхідності залучається інспектор превентивної діяльності поліції, на території оперативного обслуговування якого вчинено злочин.

Варто пам'ятати, що на сьогодні діє новий наказ МВС України від 06 листопада 2015 р. № 1377 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події».

2. Створення СОГ для розслідування кримінальних правопорушень. З метою швидкого, повного і неупередженого розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, що викликали значний суспільний резонанс, утворюються СОГ, до складу яких можуть входити працівники, які брали участь в огляді місця події (реалізації матеріалів ОРД, оперативній розробці фігурантів, проведенні інших оперативно-розшукових заходів). У разі потреби залучаються *дільничні офіцери поліції* (дільничні інспектори міліції), на території обслуговування яких вчинено кримінальне правопорушення, працівники інших органів та підрозділів поліції.

Також слід пам'ятати про можливе створення слідчої групи в порядку ст. 571 КПК України. Зокрема, для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть ство-

рюватися спільні слідчі групи. У такому випадку Генеральна прокуратура України розглядає і вирішує питання про створення спільних слідчих груп за запитом слідчого органу досудового розслідування України, прокурора України та компетентних органів іноземних держав. Члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів. Слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконуються членами спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться.

3. Виконання працівниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Під час розслідування кримінальних правопорушень слідчий надає відповідним оперативним підрозділам поліції (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України), а в разі створення СОГ – конкретним працівникам оперативного підрозділу, включеним до її складу, письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, які є обов'язковими для виконання.

4. Взаємодія при зупиненні досудового розслідування. У разі, якщо підозрюваний переховується від органів досудового розслідування, прокуратури чи суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та його місцезнаходження невідоме, слідчий виносить постанову про зупинення досудового розслідування та оголошення в розшук підозрюваного, що погоджується прокурором. Якщо досудове розслідування не зупиняється, слідчий виносить окрему постанову про оголошення розшуку підозрюваного.

Загальні підстави зупинення досудового розслідування передбачені в ч. 1 ст. 280 КПК України. Так, досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;

2) підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме;

2–1) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;

3) є наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Що ж безпосередньо стосується виникнення взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів, то до неї слід віднести другу та третю указані вище підстави.

До зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для встановлення місцезнаходження особи, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України.

Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування в окреме провадження і зупинити його стосовно окремих підозрюваних.

Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням із прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді.

Слід пам'ятати, що після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.

5. Взаємодія при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами ОРД до органу досудового розслідування.

Здебільшого обрання конкретної форми взаємодії пов'язане з характером слідчої або оперативно-розшукової ситуації, що склалася у зв'язку з кримінальним провадженням чи оперативно-розшуковою справою (далі – ОРС), залежить від слідчого і реалізується за його ініціативою та під його процесуальним контролем. Специфіка такої форми взаємодії полягає у тому, що під час її здійснення формується система правовідносин між слідчим та оперативним підрозділом, яка, поряд із кримінальними процесуальними, включає й інші правовідносини (оперативно-розшукові, адміністративно-процесуальні, службові та ін.), що в підсумку має за мету забезпечення об'єктивності, всебічності і повноти дослідження обставин, що підлягають доказуванню.

Разом із тим слід пам'ятати, що взаємодія не може здійснюватися довільно і завжди зумовлена конкретними обставинами (чинниками), які через свою детермінуючу роль (функцію) можуть і навіть повинні розглядатися як підстави взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що найбільш ефективна взаємодія слідчого і працівників оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів можлива тільки у складі СОГ, створюваних із дотриманням визначених законом принципів. Запорукою успішної діяльності групи є оптимальний розподіл обов'язків між її членами, погоджене планування слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів, взаємний обмін інформацією на проміжних нарадах під керівництвом слідчого, своєчасне внесення корективів до плану роботи групи, встановлення позитивних психологічних взаємовідносин.

3.2. Виконання працівниками оперативного підрозділу письмових доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій

Необхідність розгляду питання щодо виконання працівниками оперативного підрозділу письмових доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій обумовлена його прикладним характером. Розгляд цього питання розпочнемо зі з'ясування визначення сутнісного змісту поняття «доручення».

Сучасний тлумачний словник української мови визначає доручення як:

- 1) дію за значенням доручати; справу, доручену кому–небудь; завдання;
- 2) документ, що дає кому–небудь право діяти від імені особи, яка видала цей документ; довіреність. Слово «доручати» тлумачиться як покладати на когось виконання чого–небудь¹.

Письмове доручення – це документ, яким один суб'єкт відповідно до закону покладає на іншого обов'язок (тим самим наділяє його своїми правами) провести певні слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії.

Принципова різниця між дорученням і вказівками полягає в тому, що дії, вчинення яких вимагається у вказівці, можуть вчинятись без особи, яка її надала. При цьому вказівка про вчинення певних дій є проявом керівництва, спрямування і правильною організацією щодо забезпечення швидкого, повного і неупередженого розслідування. У свою чергу дорученням покладається вчинення певних дій, які поручитель уповноважений проводити і самостійно, але вважає за необхідне, щоб їх провів інший суб'єкт.

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2009. С. 345.

На сьогодні у практичній діяльності з боку працівників оперативних підрозділів можна почути нарікання з приводу того, що слідчі в окремих випадках зловживають своїми повноваженнями і доручають виконання таких процесуальних дій, які б могли виконати самостійно. При цьому відповіді про виконання доручень слідчого оперативним підрозділом в окремих випадках мають вигляд формальної відповіді, про що свідчать наявні в матеріалах досудового розслідування фрази, які в більшості випадків будуються на конструкції словосполучення: *«не виявилось / не предсталося можливим...»*.

З метою усунення і недопущення таких фактів Ю. П. Аленин рекомендує слідчому не зловживати правом доручати виконання процесуальних дій оперативним підрозділам, тому що їх відпрацювання зменшує час для виконання їх основних обов'язків, що передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».¹ З таким твердженням у певній мірі слід погодитись, але до вказаного доцільно зазначити, що потрібно враховувати і специфіку та складність розслідування та розкриття конкретного злочину, що в цілому впливає як на дотримання розумних строків, так і строків досудового розслідування.

Згідно з ч. 2, 3 ст. 41 КПК України, доручення слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним працівником, який під час їх виконання користується повноваженнями слідчого. Працівники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися із клопотанням до слідчого судді чи прокурора щодо надання їм можливості їх провести.

¹ Аленин Ю. П. Процессуальные особенности производства следственных действий: монография. Киев: Центр – укр. изд-во, 2002. С. 42.

У дорученні щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій працівником оперативного підрозділу слідчий повинен чітко формулювати для виконавця його мету. Від її визначення залежать повнота, чіткість наявності або відсутності в дорученні відповідних рекомендацій для ефективного виконання розшукового завдання.

Чинним КПК України не визначено строки виконання процесуальних дій за дорученнями слідчого, прокурора, хоча, по суті, вони повинні бути зазначені в ньому. З метою визначення оптимальних строків виконання доручень слідчого оперативним працівником щодо здійснення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій проаналізуємо кримінальне процесуальне законодавство.

Окремі положення КПК України містять вказівки на строки проведення процесуальних дій, але не вказують їх терміни. Зокрема, *ч. 8 ст. 223 КПК України* наголошує, що «слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування», що визначені положеннями ст. 219 КПК України.

В окремих положеннях КПК України, що регулюють проведення певних процесуальних дій, оговорюються строки виконання цих дій. Так, наприклад:

– у *ч. 6 ст. 232 КПК України* міститься вимога, відповідно до якої службова особа органу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана в найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення. Водночас слід наголосити, що «найкоротший строк» не є визначеним поняттям щодо часу;

– *пунктом 4 ч. 2 ст. 36 КПК України* передбачено, що прокурор уповноважений «доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк... процесуальних дій» тощо.

Разом із тим, окремі питання виконання оперативним працівником доручень також урегульовано Інструкцією з

організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затвердженою наказом МВС України від 14.09.2012 р. № 700. Зокрема, в ній передбачено, що письмові доручення слідчих щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом, а термін їх виконання не повинен перевищувати встановленого у них строку. Тобто для виконання слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій *слідчий може самостійно*, виходячи з обставин кримінального провадження, встановити певний строк і вимагати від працівника оперативного підрозділу повідомлення про результати їх виконання.

Таким чином, оптимальними строками виконання доручень слідчого, прокурора є строки, які безпосередньо повинні бути встановлені в їх дорученнях. При цьому вважаємо, що *визначення у строках виконання доручення такого, як «найкоротший строк», є неприйнятним*, тому що строки виконання таких доручень можуть варіюватись від декількох днів до декількох тижнів, що є неправильним, оскільки при розслідуванні кримінальних проваджень кожна хвилина має значення. У зв'язку з цим слідчому в дорученні варто зазначати: *«доручення підлягає виконанню у найкоротший строк, який не повинен перевищувати (вказати необхідний строк виконання)».*

За наявності доручення щодо здійснення розшуку підозрюваного розшукова діяльність оперативного підрозділу здійснюється протягом всього розшукового провадження із самостійним визначенням заходів його здійснення, що передбачено положеннями КПК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Тобто якщо слідчим, прокурором було винесено постанову про зупинення досудового розслідування, то оперативний підрозділ може здійснювати розшук ще й за допомогою оперативно-

розшукових заходів, перелік яких визначено в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Слід звернути увагу на те, що особливістю змісту доручення слідчого щодо здійснення розшуку конкретної особи оперативним підрозділом є те, що в ньому вказується не на перелік заходів розшуку, які потрібно виконати, а на завдання розшуку¹.

Про хід розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування чи суду, та встановлення осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, працівник оперативного підрозділу повинен щомісячно інформувати слідчого, прокурора. Ця інформація повинна мати взаємозворотній зв'язок, за допомогою якого об'єднуються зусилля суб'єктів розшуку підозрюваного.

Під час виконання оперативним працівником розшуку особи за дорученням слідчого він користується повноваженнями останнього. З цього слідує, що результати проведених негласних слідчих (розшукових) дій, що були отримані оперативними підрозділами, передаються для ознайомлення прокурору, який вирішує питання щодо їх доцільності при використанні у кримінальному провадженні. Матеріали, які на думку прокурора не містять корисної інформації для кримінального провадження, знищуються, а ті, що залишились, передаються слідчому для використання їх при розслідуванні кримінального правопорушення.

На сьогодні прийнятною має бути позиція про те, що надання слідчим доручень оперативним підрозділам про виконання слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій доцільне тільки тоді, коли це насправді обумовлено необхідністю якнайшвидшого розслідування кри-

¹ Стратонов В. М., Захарченко О. В. Загальні положення взаємодії слідчого з органами дізнання в процесі розшуку та встановлення місця знаходження обвинуваченого. *Форум права*. 2011. № 1. С. 986.

мінального провадження. Доручення слідчого мають бути чіткими, вмотивованими, конкретними, що не допускає подвійного їх трактування, а також містити посилання на норми КПК України, на підставі яких надано доручення. Обов'язково у дорученні має бути чітко сформульоване завдання, яке повинен розуміти працівник оперативного підрозділу і якого він повинен досягти, виконуючи доручення. Письмова процесуальна форма доручення має визначати порядок діяльності оперативного підрозділу, що допоможе слідчому контролювати повноту і строки його виконання, тому воно повинно бути належно оформлене.

Таким чином, доручення повинно бути складене у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування. Воно має бути мотивованим, містити інформацію, необхідну для його виконання, чітко поставлене завдання, строки його виконання, у ньому повинен бути визначений конкретний слідчий, якому слід направляти матеріали його виконання.

Доручення можуть бути надані слідчим у будь-якому кримінальному провадженні та на будь-якому етапі його розслідування. Загалом доручення можуть бути як:

1) загального характеру – з'ясування тих чи інших обставин вчинення кримінально правопорушення, наприклад, шляхом допиту свідків, потерпілого, встановлення можливих очевидців тощо;

2) чіткого характеру – виконання конкретних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Деяко складніша ситуація складається під час здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Це обумовлено тим, що на сьогодні слідчий не має права ознайомлюватися зо всіма матеріалами проведених оперативними підрозділами заходів. Так, у ч. 3 ст. 246 КПК України визначено, що «рішення про провадження негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор... Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо про-

ведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати».

Відповідно до положень ч. 3 ст. 252 КПК України, «протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору». Частина 1 ст. 255 КПК України вказує, що «відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути невідкладно знищені на підставі його рішення».

Слід зазначити, що керівник оперативного органу, якому доручено забезпечення виконання доручення слідчого, прокурора, повинен негайно повідомити прокурора та слідчого у разі неможливості виконання доручення, його затримку з обґрунтуванням причини і повідомленням про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні доручення.

Контроль за дотриманням строків та повноти виконання доручення слідчого, прокурора здійснюється начальником уповноваженого оперативного підрозділу.

Отже, можна визначити наступний алгоритм спільних дій слідчого та працівників оперативних підрозділів:

- 1) огляд місця події;
- 2) застосування службово-розшукового собаки;
- 3) допит свідків, а у випадках, коли їх немає, дії та оперативно-розшукові заходи повинні бути спрямовані на їх виявлення;
- 4) перевірка результатів оглядів та допитів за криміналістичними обліками;
- 5) вивчення матеріалів архівних кримінальних проваджень (розкритих та нерозкритих) даної категорії шляхом порівняльного аналізу для встановлення тотожних способів вчинення злочинів;

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

6) обшук за місцем проживання і роботи підозрюваних (їх співучасників) або в будь-якому іншому місці можливого зберігання знарядь злочину з метою їх вилучення, а також речей і документів, що підтверджують їх злочинну діяльність;

7) складання розшукових орієнтувань, композиційних портретів, фотороботів;

8) призначення за результатами огляду судових криміналістичних та інших експертиз;

9) вивчення відомостей, повідомлень, довідок про подібні злочини;

10) постановка завдання про встановлення особи, яка вчинила правопорушення, оперативним шляхом та ін.

На цій основі можна визначити такі форми взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів:

– взаємний обмін інформацією між слідчим та працівниками оперативного підрозділу щодо обставин події злочину, особливостей злочинців, пошуку джерел доказів тощо;

– спільні вивчення, аналіз та оцінка: оперативнорозшукової та іншої інформації; оперативної обстановки; результатів, отриманих під час проведення оперативнорозшукової діяльності, слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;

– виконання працівником оперативного підрозділу доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;

– спільне планування проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;

– надання працівником оперативного підрозділу допомоги слідчому у проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (оперативна закупівля, огляд місця події, обшук, тимчасовий доступ до речей і документів, накладання арешту на майно тощо);

– створення слідчо-оперативної групи;

– виконання працівником оперативного підрозділу доручення слідчого щодо розшуку підозрюваних осіб, які

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

переховуються від органів досудового розслідування, прокуратури та суду;

– спільна участь у виявленні та припиненні фактів тиску на осіб, які надають конфіденційну допомогу оперативним підрозділам; беруть участь у кримінальному провадженні; тиску на членів їх сімей і близьких родичів; реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну та участь в організації забезпечення їх безпеки;

– обмін практичним досвідом роботи щодо розкриття окремих видів злочинів.

Обрання слідчим і працівником оперативного підрозділу конкретних форм взаємодії або їх комбінацій залежить, у першу чергу, від обставин вчиненого кримінального правопорушення, інформаційної забезпеченості діяльності суб'єктів взаємодії, наявних сил та засобів.

Взаємодія слідчого з працівником оперативного підрозділу розпочинається з інформаційного обміну між ними під час передачі зібраних матеріалів перевірки за фактом виявлення вчиненого правопорушення. Після передачі працівником оперативного підрозділу до чергової частини зібраних матеріалів (лише тих, які не мають грифу таємності) з відповідним рапортом про виявлення злочину оперативний черговий зобов'язаний негайно:

1) зареєструвати в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події рапорт оперативного працівника про виявлення ним даного виду злочину;

2) надати вказані матеріали начальнику слідчого підрозділу;

3) поінформувати начальника територіального органу поліції про виявлення факту вчинення злочину.

Начальник слідчого підрозділу після отримання матеріалів перевірки визначає слідчого, який буде здійснювати досудове розслідування за фактом вчинення злочину. У свою чергу слідчий згідно з вимогами ст. 214 КПК України невідкладно, але не пізніше 24 годин після реєстрації в жу-

рналі єдиного обліку рапорту оперативного працівника про виявлений злочин зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР і розпочати розслідування. Враховуючи те, що ініціатором виявленого злочину виступає оперативний працівник, він відповідно є для слідчого основним джерелом інформації про вказаний злочин на початку досудового розслідування.

Після аналізу матеріалів перевірки та обрання найбільш вірогідної версії події кримінального правопорушення слідчий за допомогою працівника оперативного підрозділу, який має більший досвід документування відповідного правопорушення, повинен визначитися з тактикою і методикою розслідування злочину. З цією метою складається відповідний план із вказівкою проведення конкретних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, які необхідно провести з метою розслідування вчиненого кримінального правопорушення підозрюваними особами. Крім того, у плані необхідно передбачити методику та послідовність проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, їх виконавців, строки, час та місце проведення. Складання такого плану слід здійснювати обов'язково, тому що взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів потребує скоординованого виконання значної кількості слідчих (розшукових) дій, використання оперативно-розшукових форм і методів та поєднує діяльність декількох співробітників різних підрозділів.

Питання для самоконтролю

1. Вкажіть, у яких випадках працівник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого.
2. Вкажіть, що є підставою для виникнення взаємодії слідчого з оперативним підрозділом у кримінальному провадженні.

3. Розкрийте форми взаємодії слідчого з працівником оперативного підрозділу.

4. Проаналізуйте непроцесуальну форму взаємодії слідчого з працівником оперативного підрозділу.

5. Охарактеризуйте порядок взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу

Рекомендована література:

1. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС від 14.08.2012 р. № 700 // Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження / упоряд.: С. М. Алфьоров, С. М. Міщенко, В. І. Фаринник та ін. ; за заг. ред. В. І. Сліпченка. Київ: АРТ-Дизайн, 2012.

2. Про затвердження Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчих-оперативних груп: наказ МВС України від 20.10.2014 р. № 1107. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1618-14>.

3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальних правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. Наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністер-

ства юстиції України від 16.11.2012 р.
№ 114/1042/516/1199/936/1687/5.

5. Аленин Ю. П. Процессуальные особенности производства следственных действий. Киев: Центр – укр. изд-во, 2002. 264 с.

6. Кубарев І. В. Поняття взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 184–185.

7. Стацак М. В. Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С. 186–189.

8. Стратонов В. М., Захарченко О. В. Загальні положення взаємодії слідчого з органами дізнання в процесі розшуку та встановлення місця знаходження обвинуваченого. *Форум права*. 2011. № 1. С. 986.

9. Шендрік В. В. Попередження злочинів оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2012. 40 с.

РОЗДІЛ 4

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ЕКСПЕРТОМ І СПЕЦІАЛІСТОМ

4.1. Процесуальний статус експерта у кримінальному провадженні

З часу прийняття і введення в дію чинного КПК України і до теперішнього часу в цілому процесуальний статус експерта та спеціаліста у кримінальному провадженні, а також форми взаємодії з ними не змінилися. Водночас порядок взаємодії слідчого з експертом та спеціалістом зазнав змін, що зумовлено реформуванням правоохоронних органів. Водночас із часу вступу в дію Закону України «Про Національну поліцію» система експертних установ не увійшла до структури Національної поліції, а залишилась у системі МВС України.

З метою приведення нормативно-правової бази МВС у відповідність до законодавства, а також відповідно до Закону України «Про судову експертизу»¹ та постанови КМУ від 20 червня 2000 р. № 988 «Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ»,² наказом МВС України від 03.11.2015 № 1343 затверджено Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України³.

¹ Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038–XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

² Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 р. № 988. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/988-2000-%D0%BF>.

³ Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від

Крім того, наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339 затверджена Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події.

Розпочинаючи вивчення процесуального статусу експерта у кримінальному провадженні, відмітимо, що згідно з положеннями п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України експерт є учасником кримінального провадження.

Так, відповідно до положення ч. 1 ст. 69 КПК України, експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, що виникають під час проведення кримінального провадження і стосуються сфери її знань. Тобто положення зазначеної статті КПК України безпосередньо передбачає три умови набуття експертом процесуального статусу учасника кримінального провадження. Зокрема:

– по-перше, особа повинна володіти науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями;

– по-друге, особа повинна мати право і відповідний допуск на проведення експертизи відповідно до Закону України «Про судову експертизу»;

– по-третє, їй повинно бути доручено проведення дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення.

З огляду на це розглянемо кожну з таких умов.

По-перше, особа повинна володіти науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, тобто такими

навичками, які відповідають сучасному рівню розвитку відповідних галузей людської діяльності, а також можуть бути використані (застосовані) під час досудового розслідування і судового розгляду кримінального провадження. Вказане здійснюється з метою сприяння сторонам кримінального провадження при збиранні доказів та подальшого судового їх дослідження.

Під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень спеціальні знання використовуються у двох формах, а саме:

- при залученні фахівців під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Наприклад, під час огляду трупа залучається судово-медичний експерт;

- при проведенні експертизи.

Таким чином, до спеціальних знань відносяться будь-які знання та уміння об'єктивного характеру, отримані внаслідок вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному науково-практичному рівню.

По-друге, відповідно до статей 7, 9, 10 Закону України «Про судову експертизу», експертом у кримінальному провадженні може бути:

- судовий експерт державної спеціалізованої установи, який є фахівцем, що має відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшов відповідну підготовку та отримав кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності;

- судовий експерт, який не є працівником державної спеціалізованої установи, за умови, що він має відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшов відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестований та отримав кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому Законом України «Про судову експертизу». Виключенням із цього

правила є проведення судових експертиз, які здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, а саме криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз;

– для проведення деяких видів експертиз, що не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися, крім судових експертів, також інші фахівці з відповідних галузей знань.

Третьою умовою набуття особою статусу експерта у кримінальному провадженні є доручення сторони кримінального провадження, слідчого судді на проведення судово-експертного дослідження.

Відповідно до положень п. 19 ч. 1 ст. 3, ст.ст. 36, 40, 110, 242, 243 КПК України, з боку сторони обвинувачення доручення на проведення судової експертизи має право слідчий, прокурор. Про проведення судової експертизи слідчий, прокурор виносить окрему постанову, яка повинна відповідати вимогам ст. 110 КПК України.

Згідно зі ч. 3 ст. 69 КПК України, експерт має право:

1) знайомитися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються предмета дослідження;

2) заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи;

3) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження;

4) викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, що мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання;

5) ставити запитання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження, особам, які беруть участь у кримінальному провадженні;

6) одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням експертизи

і викликом для надання пояснень чи показань, у разі, якщо проведення експертизи не є службовим обов'язком особи, яка залучена як експерт;

7) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;

8) користуватися іншими правами, передбаченими Законом України «Про судову експертизу».

Разом із тим на експерта покладено й обов'язки, які передбачені ч. 5 ст. 69 КПК України, а саме:

1) особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, а в разі необхідності – роз'яснити його;

2) прибути до слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на запитання під час допиту;

3) забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим використанням або знищенням об'єкта експертизи, або зміною його властивостей, експерт повинен одержати на це дозвіл від особи, яка залучила експерта;

4) не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про хід проведення експертизи та її результати;

5) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК України.

У той же час, відповідно до частин 2, 4, 6, 7 ст. 69 КПК України, не можуть виконувати обов'язки експерта особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого.

Окрім того, експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову має бути вмотивованою.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

Експерт невідкладно повинен повідомити особу, яка його залучила, чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів.

У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє клопотання особі, яка призначила експертизу, чи суду, що доручив її проведення, щодо його уточнення або повідомляє про неможливість проведення експертизи за поставленим запитанням або без залучення інших осіб.

Відповідальність експерта передбачена ст. 70 КПК України, в якій зазначено, що експерт за завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків несе відповідальність, встановлену законом. Зокрема, експерт за злісне ухилення від явки в суд та до органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування несе відповідальність за ч. 2 ст. 185–3 та ст. 185–4 Кодексу України про адміністративні правопорушення та за дачу завідомо неправдивого висновку і відмову від виконання покладених на нього обов'язків – за ст.ст. 384, 385 КК України.

Окремо треба наголосити, що відповідно до ч. 2 ст. 79 КПК України, спеціаліст і експерт не мають права брати участь у кримінальному провадженні, якщо вони проводили ревізію, перевірку тощо, матеріали яких уже використовуються в цьому ж провадженні. У першу чергу *це необхідно пам'ятати слідчому*, адже в такому випадку він не має право залучати експерта за цим же питанням для проведення судової експертизи.

Згідно з положеннями частини 1 ст. 79 та ст. 77 КПК України, спеціаліст, експерт не мають права брати участь у кримінальному провадженні та відводяться за підставами, передбаченими частиною першою статті 77 КПК України, із тим обмеженням, що їх попередня участь у цьому кримі-

нальному провадженні як спеціаліста чи експерта не може бути підставою для відводу:

1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, членом сім'ї або близьким родичем сторони, заявника, потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;

2) якщо він брав участь у цьому ж провадженні як слідчий суддя, суддя, захисник або представник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач;

3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї зацікавлені в результатах кримінального провадження або існують інші обставини, що викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості.

4.2. Процесуальний статус спеціаліста у кримінальному провадженні

Відповідно до положень п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України, спеціаліст також є учасником кримінального провадження.

Згідно з положенням ст. 71 КПК України, спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування та судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду.

Сторони кримінального провадження мають право під час судового розгляду заявляти клопотання про залучення спеціаліста або використання його пояснень і допомоги.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

Спеціаліст має право:

1) ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду;

2) користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням;

3) звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів;

4) знайомитися із протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження;

5) одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження;

6) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

Спеціаліст зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади;

2) виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених питань;

3) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього і що стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків;

4) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК України.

Підстави для відводу (самовідводу) спеціаліста аналогічні підставам для відводу (самовідводу) експерта. Зазначене вже було розглянуто при аналізі процесуального статусу експерта.

Згідно зі ст. 72 КПК України, у разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини

неприбуття на спеціаліста судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні.

Отже, спеціалістом може бути запрошено будь-яку особу, яка володіє відповідними спеціальними знаннями та є незаінтересованою у результатах кримінального провадження. Однак, на відміну від експерта, який самостійно здійснює експертні дослідження у питаннях, що стосуються кримінального провадження, спеціаліст тільки бере участь в огляді місця події (далі – ОМП), слідчих (розшукових) діяч, що проводяться слідчим, прокурором, а також надає пояснення, роз'яснення у судовому засіданні.

Треба відмітити, що спеціаліста наділено меншими процесуальними правами та обов'язками, ніж експерта. Крім того, не передбачена кримінальна відповідальність спеціаліста за дачу (надання) ним завідомо неправдивої інформації або відмову від участі у слідчих (розшукових) діяч.

Під час взаємодії зі спеціалістом слідчому необхідно пам'ятати, що пояснення, заяви, консультації спеціаліста, відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України, не є процесуальним джерелом доказів, а отже й суд не зможе посылатися на них у вирок як на доказ.

Таким чином, для надання статусу доказів поясненням, заявам, консультаціям спеціаліста слід допитати його за питаннями, що стосуються кримінального провадження, або ж призначити відповідну судову експертизу.

Однак при проведенні ОМП та слідчих (розшукових) дій найчастіше в якості спеціалістів залучаються відповідні співробітники Національної поліції або спеціалізованих державних установ. До посадових обов'язків таких осіб входить перелік дій, які вони повинні виконувати у разі їх залучення як спеціаліста. Таким чином, доказове значення має протокол ОМП або слідчої (процесуальної) дії, складений слідчим, прокурором за участю спеціаліста. Виходячи із зазначеного, слідчому, що залучив спеціаліста, наприклад, для проведення вимірювань спеціальною технікою, слід ознайомитись із загальним принципом її роботи та особисто

оглянути результати, що зафіксувала така техніка у ході проведення слідчої (розшукової) дії. Після цього обов'язково внести до протоколу ОМП модель, серійний номер, виробника та/або інші ідентифікаційні дані цієї техніки.

4.3. Форми взаємодії слідчого з експертом, спеціалістом

Відповідно до чинного законодавства, під час проведення досудового розслідування слідчий може взаємодіяти з експертами і спеціалістами, що сприяє ефективному розслідуванню кримінальних правопорушень.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» та низки інших нормативно-правових актів, що регулюють підпорядкованість, права та обов'язки осіб, які найчастіше залучаються слідчими до ОМП, слідчих (розшукових) дій та проведення судових експертиз, важливе значення мають форми та порядок взаємодії слідчих з експертом і спеціалістом.

Так, наказом МВС України від 03.11.2015 № 1343 затверджено Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України (далі – Положення). Відповідно до цього Положення, експертна служба МВС України складається з:

- 1) державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (ДНДЕКЦ);
- 2) територіальних підрозділів – науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (НДЕКЦ), перелік яких наведено в додатку до зазначеного Положення.

Одними з основних завдань експертної служби МВС України є :

- 1) здійснення судово-експертної діяльності, тобто проведення судових експертних досліджень;
- 2) забезпечення залучення працівників Експертної служби МВС України до досудового розслідування та судо-

вого розгляду, тобто до участі у проведенні ОМП, інших оглядів, слідчих дій;

3) забезпечення функціонування обліку знарядь кримінальних правопорушень та інших об'єктів;

4) забезпечення функціонування інформаційно-пошукових систем, обробки персональних даних у межах повноважень, визначених законом, забезпечення режиму доступу до інформації;

Тобто, окрім проведення експертиз та прийняття участі в ОМП, експертна служба МВС України веде обліки, які безпосередньо використовуються працівниками цієї служби, а також можуть бути використані слідчими в порядку, встановленому чинним законодавством України. Наприклад, у порядку ст.ст. 40, 93 КПК України можливо отримати інформацію про наявність у базі дактокарт на особу, про збігання дактокарт осіб з різними прізвищами, іменами тощо. Обмін інформацією між підрозділами МВС України, зокрема Національною поліцією та Експертною службою, є непроцесуальною формою взаємодії слідчого з експертом і спеціалістом.

Відповідно до Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339 (далі – Інструкція), як спеціалісти для участі у проведенні огляду місця події залучаються: інспектори–криміналісти, старші інспектори–криміналісти, техніки–криміналісти, а в разі утворення секторів техніко–криміналістичного забезпечення слідчих дій – керівники зазначених секторів.

Відповідно до вказаної Інструкції, інспектори–криміналісти органу досудового розслідування у своїй діяльності безпосередньо підпорядковуються та підзвітні начальникові органу досудового розслідування та зобов'язані виконувати усні і письмові доручення начальника відповідного органу досудового розслідування, його заступників,

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

слідчих у встановленні строки та у визначеному законодавством порядку.

Інспектори–криміналісти залучаються до участі у складі слідчо–оперативної групи для проведення ОМП за рішенням керівника слідчого підрозділу.

Інспектори–криміналісти, які залучені до участі у проведенні ОМП, повинні мати при собі комплект необхідних технічних засобів, призначених для фіксації обстановки на місці події, виявлення, фіксації, вилучення і упакування слідової та іншої криміналістично значущої інформації.

Крім того, відповідно до зазначеної Інструкції, до участі у проведенні ОМП можуть залучатись працівники Експертної служби МВС (тобто працівники НДЕКЦ) у складі спеціалізованої пересувної лабораторії, які володіють спеціальними знаннями та можуть надавати консультації під час досудового розслідування з питань, що потребують спеціальних знань і навичок, та залучені як спеціалісти для надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування.

Спеціалізовані пересувні лабораторії поділяються на:

- криміналістичну,
- автотехнічну,
- вибухотехнічну та інші.

Слід зауважити, що відповідно до вказаної Інструкції існують умови залучення до ОМП працівників НДЕКЦ у складі спеціалізованої пересувної лабораторії. Так, спеціалізована пересувна лабораторія НДЕКЦ може залучатися до участі у проведенні ОМП у кримінальному провадженні за письмовим (як виняток – за усним із подальшим оформленням у письмовій формі) клопотанням керівника органу досудового розслідування або особи, що виконує його обов'язки, у разі виникнення об'єктивних обставин, пов'язаних із вчиненням:

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

- 1) вбивства або умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого із застосуванням вогнепальної зброї;
- 2) розбійного нападу із застосуванням вогнепальної зброї з постраждалими особами;
- 3) згвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього, малолітньої чи малолітнього або такого, що спричинило особливо тяжкі наслідки;
- 4) дорожньо–транспортної пригоди, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб;
- 5) пожежі, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб;
- 6) вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв.

За фактами вчинення інших злочинів (кримінальних правопорушень) спеціалізована пересувна лабораторія залучається за письмовим клопотанням керівника органу досудового розслідування або особи, що виконує його обов'язки. При цьому рішення про доцільність залучення спеціалізованої пересувної лабораторії для участі у проведенні ОМП приймається керівництвом відповідного підрозділу Експертної служби МВС спільно з керівництвом органів досудового розслідування, виходячи з категорії вчиненого злочину, об'єктивних обставин та необхідності застосування відповідних спеціальних знань.

Таким чином, у більшості випадків проведення ОМП в якості спеціаліста залучається інспектор–криміналіст органу досудового розслідування, в якому працює слідчий, і вони підпорядковані одному й тому ж начальнику органу досудового розслідування.

Відповідно до вказаної Інструкції, слідчі, керівники слідчих підрозділів, інспектори–криміналісти органу досудового слідства та працівники спеціалізованих пересувних лабораторій НДЄКЦ при ОМП дотримуються одних і тих же вимог, а саме:

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

1) перед виїздом для участі в ОМП спеціалісти, у тому числі спеціалізованої пересувної лабораторії, повинні отримати інформацію про подію, інші відомі обставини та підготувати необхідне технічне обладнання, пристрої та прилади;

2) відомості про спеціалістів, які беруть участь у проведенні ОМП, про результати ОМП, а також інформація про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, що застосовуються при проведенні процесуальної дії, вносяться до протоколу ОМП;

3) носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії, додаються до протоколу ОМП;

4) при виготовленні оригіналу документа в електронній формі (його відображення) після завершення ОМП спеціалістом за дорученням слідчого у довільній формі складається письмове пояснення, в якому зазначаються дата проведення процесуальної дії, дата виготовлення документа (відображення), номер та/або параметри технічних носіїв інформації, а також прізвище особи, яка виготовила копію запису. Письмове пояснення та відображення запису процесуальної дії приєднуються як додатки до протоколу ОМП;

5) за результатами проведення ОМП залучені спеціалісти консультують слідчого з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок щодо порядку та особливостей пакування слідів і об'єктів-слідоносців, можливості дослідження виявлених слідів, об'єктів, речей, документів, доцільності вирішення тих чи інших питань, а також потреби залучення для цього інших спеціалістів;

6) керівництво слідчих підрозділів забезпечує контроль за якістю роботи підлеглих та спеціалістів під час проведення ОМП і вживає заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання ними техніко-криміналістичних засобів.

Окрім того, вказана Інструкція надає методичні рекомендації щодо взаємодії слідчого та спеціаліста при проведенні ОМП, а саме:

- прибувши для участі в огляді місця події, спеціалісти отримують від слідчого необхідну інформацію про обставини справи, дії учасників ОМП, здійснені до їх прибуття, завдання, які необхідно вирішити, та надалі виконують доручення слідчого, які стосуються використання його спеціальних знань;

- на початку огляду місця події слідчий спільно зі спеціалістами визначає межі та порядок проведення огляду, після чого спеціаліст здійснює фотографування та відеозйомку місця події;

- після отримання доручення слідчого щодо проведення динамічної стадії ОМП та завдання на виявлення слідової інформації спеціалісти визначають алгоритм пошуку доказів (слідів, речей, документів) і методи їх виявлення, після чого узгоджують свої дії зі слідчим та за його погодженням приступають до проведення ОМП;

- дії спеціалістів, які безпосередньо пов'язані з виявленням, фіксацією, закріпленням та вилученням слідів і речових доказів, здійснюються відповідно до тактики ОМП та методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень;

- перед переміщенням об'єкта (з метою огляду та виявлення слідової інформації) спеціалістом здійснюється його вузлова фотозйомка;

- під час проведення пошуку та виявлення слідів спеціалісти застосовують наявні технічні засоби та використовують насамперед неруйнівні методи їх виявлення, а в разі недосягнення позитивного результату – руйнівні методи виявлення слідової інформації;

- перед використанням руйнівних методів пошуку слідів спеціалісти повинні отримати від слідчого згоду на їх застосування та визначитися із пріоритетом слідової інфо-

рмації, яка підлягає виявленню, з метою подальшого проведення експертних досліджень у лабораторних умовах;

- про вжиті заходи та факти виявлення слідової інформації спеціалісти інформують слідчого. Під час огляду здійснюються фотографування та вилучення виявлених об'єктів, фіксуються методи їх виявлення із зазначенням про це у протоколі ОМП;

- під час фіксації виявленої слідової інформації у протоколі спеціалісти надають допомогу слідчому в описі специфічних ознак (вид та кількість виявлених слідів, їх локалізація, спосіб виявлення);

- за можливості сліди вилучаються разом з об'єктами-слідоносцями. У разі неможливості вилучення слідової інформації з об'єктом-слідоносцем спеціалістом здійснюється їх фотографування за правилами масштабної фотозйомки та виготовлення копій (відбитків та зліпків) цих слідів. Уся слідова інформація, об'єкти-слідоносці та інші предмети упаковуються за допомогою спеціаліста згідно з установленими вимогами та передаються слідчому, який здійснює огляд;

- спеціаліст відповідає за якість та повноту виконання отриманих від слідчого або керівника органу досудового розслідування доручень під час проведення ОМП.

Слід відмітити, що працівники НДЕКЦ – це у своїй більшості судові експерти, тобто особи, які внесені до державного Реєстру атестованих судових експертів. Проте судові експерти у складі пересувних лабораторій НДЕКЦ, які залучені в якості спеціалістів для ОМП, мають процесуальні права та обов'язки спеціаліста, а не експерта.

Взаємодія слідчого із судовими експертами НДЕКЦ та інших державних спеціалізованих установ при залученні їх до кримінального провадження в якості експертів здійснюється відповідно до ст.ст. 242, 243 КПК України, що регламентують призначення судової експертизи, а також ст. 110 КПК України, що регламентує процесуальну форму рішення слідчого про призначення експертизи. Тобто це

процесуальна форма взаємодії слідчого з експертом, оскільки врегульована КПК України.

У теорії кримінального процесу та криміналістики судова експертиза визначається як дослідження, що провадиться у відповідності до кримінального процесуального законодавства особою, яка володіє спеціальними знаннями у науці, техніці, ремеслі, з метою встановлення обставин (фактичних даних), що мають значення для кримінального провадження.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду.

Судова експертиза призначається слідчим шляхом винесення постанови про призначення судової експертизи з обов'язковим вказанням її виду: криміналістична, економічна, почеркознавча тощо. При цьому слід пам'ятати, що недопустимо призначати експертизу для вирішення питань, що виходять за межі професійної підготовки експерта. Тобто на вирішення експерту не ставляться питання правового характеру.

Головна відмінність експертизи від інших слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що факти, які мають істотне значення для кримінального провадження, можуть встановлюватися за відсутності слідчого (або суду). Враховуючи таку особливість, законодавець встановив систему додаткових процесуальних гарантій, дотримання яких покликано сприяти повному і об'єктивному встановленню фактів експертом та всебічній перевірці його висновків слідчим чи судом. Зокрема, експертиза призначається тільки тоді, коли дійсно є необхідність у спеціальних знаннях експерта, без яких неможливо встановити обставини і факти, що мають важливе значення для кримінального провадження.

Разом із тим, проведення експертизи, як і будь-якої слідчої (розшукової) дії (за виключенням ОМП), можливе лише у вже розпочатому кримінальному провадженні та не інакше як на підставі постанови слідчого, прокурора чи ухвали слідчого судді чи суду.

У кримінальному провадженні можуть бути назначені стандартні (традиційні, визначені) та нестандартні види експертиз.

До стандартних (традиційних, визначених) відносяться: дактилоскопічна, почеркознавча, авторознавча, судово-балістична, техніко-криміналістична експертизи документів та ін.

До нестандартних відносяться: експертиза матеріалів, речовин та виробів (нафтопродуктів, паливно-мастильних, лакофарбових матеріалів та покриття тощо), комплексна експертиза науково-технічної продукції, комплексна експертиза інноваційних технологій, експертиза біологічних видів тварин тощо.

Також слід відмітити, що згідно з ч. 2 ст. 242 КПК України слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:

- 1) встановлення причин смерті;
- 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, що викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;
- 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;
- 5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи у кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 155 КК України;

б) визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням.

У цілому процес підготовки призначення слідчим експертизи складається з кількох взаємопов'язаних етапів, а саме:

- 1) збирання необхідних матеріалів;
- 2) вибір моменту призначення експертизи;
- 3) визначення предмета судової експертизи;
- 4) формулювання запитань експерту;
- 5) вибір експертної установи або експерта.

Матеріалами, необхідними для проведення експертизи, є матеріальні об'єкти (знаряддя вчинення кримінального правопорушення, труп або його частини, майно, речовини рослинного походження та ін.), що мають значення для кримінального провадження і коли для з'ясування обставин їх приналежності до кримінального провадження необхідні спеціальні знання. Збирання таких матеріалів відбувається під час проведення процесуальних дій (огляду, обшуку тощо).

У певних випадках експерту необхідно надавати порівняльні зразки, тобто об'єкти, які ідентифікуються або діагностуються (зразки почерку, відбитки пальців рук, зліпки зубів, взуття, проби крові, слини тощо).

За способом отримання зразки поділяються на три групи: вільні, умовно-вільні та експериментальні.

Вільні зразки – це зразки, створені або отримані поза зв'язком із розслідуванням кримінального правопорушення і, як правило, до його початку (наприклад, особисте листування особи, у якої відбираються зразки, її щоденники та інші рукописні документи, виконані до кримінального провадження. Наприклад: автобіографія із особової справи).

Умовно-вільні – виготовлені після реєстрації в ЄРДР (наприклад, підписи у протоколах, зроблені підозрюваним, свідком).

Експериментальні зразки – це зразки, що спеціально отримані для проведення конкретної експертизи.

Питання отримання зразків для проведення експертизи регулюється положеннями ст. 245 КПК України. Так, у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів, що регулюється ст.ст. 160–166 КПК України.

Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 КПК України. У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому ст.ст. 160–166 КПК України, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.

Під час визначення моменту призначення експертизи слідчому необхідно враховувати наступні фактори:

- 1) властивість та стан об'єктів експертного дослідження;
- 2) необхідність та можливість отримання порівняльних зразків;
- 3) особливості експертного дослідження (складність, наявність відповідних методик, час проведення тощо).

Визначення часу призначення експертизи пов'язано з особливостями конкретного розслідуваного злочину та наявністю або відсутністю необхідних матеріалів для призначення експертизи.

Визначення предмета судової експертизи виходить із обставин, що можуть бути з'ясовані у процесі експертного дослідження, а також наявності фактичних даних, що встановлюються на основі спеціальних знань. З урахуванням предмета експертизи ставляться відповідні питання, які експерт буде зобов'язаний вирішити.

При призначенні більшості експертиз на вирішення експертів виносяться стандартні (типові) питання. Наприклад: щодо визначення вартості викраденого майна; визначення належності ножа до холодної зброї; визначення психічного стану підозрюваного, наявності тілесних ушкоджень та ступеня їх тяжкості. При цьому слідчий чітко розуміє, як правильно сформулювати питання, адже вони напрацьовані практикою та викладені в Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5¹.

У зазначених рекомендаціях можна знайти форму більшості питань до експерта, що цікавлять слідчого на судовому розслідуванні. Однак при необхідності вирішити нестандартні питання виникає необхідність у їх вірному та зрозумілому формулюванні, щоб отримати конкретну відповідь, а не посилення експерта, що вирішити питання не надається можливим. У такому випадку розпочинається організаційна взаємодія слідчого з експертом, яка прямо не зазначена у законодавстві та нормативно-правових актах. У цьому разі слідчому слід погоджувати з експертом форму складних питань ще до фактичного призначення експе-

1 Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

ртизи. Це можна вирішити у телефонному режимі або під час особистої зустрічі з начальником відповідного підрозділу експертної установи. У такому випадку експерт не відмовить та надасть допомогу у формулюванні питання. Це обумовлено тим, що неузгоджені, а тому не зрозумілі питання ускладнюють роботу експерта, вимушують його досліджувати аспекти, що по суті не потрібні слідчому, або взагалі питання в невірно сформульованому вигляді не підлягають вирішенню.

Призначення експертизи оформляється постановою слідчого або прокурора, що є правовою підставою її проведення. У загальному вигляді постанова про призначення експертизи складається з трьох частин: вступної, описової та резолютивної.

У вступній частині вказуються дата та місце її складання, посада, звання та прізвище особи, яка винесла постанову, номер і дата реєстрації в ЄРДР кримінального провадження, за яким призначається експертиза.

Мотивувальна частина передбачає короткий виклад обставин, що є підставою для прийняття постанови, а також надаються відомості щодо об'єктів експертизи. Завершується мотивувальна частина постанови формулюванням підстав для призначення експертизи з посиланням на відповідні статті КПК України, якими керувався слідчий.

Резолютивна частина містить рішення про призначення експертизи, вказується її вид, прізвище експерта або найменування експертної установи, питання, з яких необхідно дати висновок, перелік речей, документів, матеріалів, що надаються експерту.

Терміни проведення судових експертиз встановлено у п. 1.13 указаної Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Зокрема, строк проведення експертизи встановлюється залежно від складності дослідження з урахуванням експертного навантаження фахівців керівником експертної установи у межах від 10 до 60 діб, але він не повинен перевищувати 3 місяців.

У виняткових випадках, якщо експертиза є особливо складною та потребує вирішення понад десяти питань або їх вирішення потребує проведення кількох досліджень чи налічує понад п'ять томів матеріалів справи, або якщо експертиза є комплексною чи потребує залучення фахівців з інших установ, підприємств, організацій і не може бути виконана у зазначені строки, реальний (більший) строк установлюють за письмовою домовленістю з органом (особою), який призначив експертизу, після попереднього вивчення експертом наданих матеріалів.

Вирішення проблеми визначення кваліфікації правопорушення та початку проведення досудового розслідування (наприклад, визначення кваліфікації злочину, що потребує проведення експертного дослідження для встановлення належності об'єктів до холодної чи вогнепальної зброї (ст. 263 КК України) або речовини рослинного походження до наркотичної (ст.ст. 307, 309, 310 КК України), потребує налагодження взаємодії між слідчими та експертними підрозділами. Слідчі повинні зважено підходити до направлення об'єктів на дослідження і надавати для цього не всі вилучені об'єкти, а лише достатню для визначення кваліфікації злочину їх кількість (наприклад, у разі виявлення майстерні з виготовлення холодної (чи вогнепальної) зброї та вилучення значної кількості виробів можна надати одну одиницю виробу, що значно скоротить час експертного дослідження; так само надати на експертизу частину (зразок) наркотичної речовини, достатню для реєстрації кримінального провадження у разі вилучення значних партій наркотиків).

Після початку кримінального провадження, звісно, необхідне додаткове призначення експертиз, але часу на їх виконання буде вдосталь. Експертні підрозділи, зрозуміло, повинні встановлювати пріоритети при проведенні термінових експертиз за матеріалами слідства.

Як свідчить практика, назріла доцільність переглянути існуючі та розробити нові єдині науково обґрунтовані

терміни проведення експертиз. Під час встановлення термінів проведення експертиз слід враховувати такі чинники:

- складність дослідження (застосування складного обладнання, проведення експериментальних досліджень, застосування кількох методик, залучення додаткових фахівців з інших експертних установ України, у тому числі іноземних громадян, час, якого потребує проведення дослідження, необхідність вивчення додаткової літератури і методик та інших матеріалів, доручення експертизи кільком фахівцям або установам);

- експертне навантаження експертних фахівців (місяць, рік);

- наявність необхідного для проведення експертизи обладнання;

- кількість та якість наданих для дослідження об'єктів, матеріалів і поставлених запитань;

- складність вирішуваних експертизою завдань;

- кількість фахівців, яких необхідно залучити для проведення експертизи;

- середній час, який витрачають на проведення цього виду експертних досліджень.

Керівнику експертної установи слід визначити і конкретизувати та контролювати терміни проведення експертизи в кожному випадку з урахуванням кваліфікації та стажу роботи конкретного експерта, кількості працюючих у лабораторії чи установі експертів (враховуючи відсутність їх через хворобу, у зв'язку з відпусткою, навчанням тощо).

Підсумовуючи нововведення щодо порядку взаємодії слідчого з експертами, слід зазначити, що в аспекті практичного їх застосування є як позитивні зміни, так і певні неузгодженості. Зокрема, надання НДЕКЦ повної незалежності від адміністративного підпорядкування службовим особам поліції або інших органів, що здійснюють досудове розслідування, виключає можливість відводу експерта на підставі підлеглості, що є позитивною зміною та відповідає

положенням КПК України. Однак на сьогодні у відділах Національної поліції немає експертів, які раніше оперативно виконували ряд експертиз (дактилоскопічна, зброї тощо), від яких залежало та залежить висунення підозри, вирішення питання про затримання та подальший арешт особи. Тобто зараз для призначення експертизи слідчий повинен звернутися до територіального НДЕКЦ, що знаходиться в адміністративному центрі області, а потім ще раз прибути до такого НДЕКЦ, щоб отримати експертний висновок. Наприклад, слідчий повинен з м. Первомайський або м. Вовчанськ Харківської області з'їздити у м. Харків до НДЕКЦ, щоб оперативно призначити експертизу та отримати висновок експерта щодо належності речовини до наркотичної, і при цьому, безпосередньо після вчинення особою кримінального правопорушення, пов'язаного з даною наркотичною речовиною (що встановлено експертизою), вирішити питання про її затримання. Зазначене збільшує строки розслідування всупереч положенням чинного КПК України та збільшує процесуальні витрати у кримінальному провадженні.

Слід виділити окрему групу спеціалістів, які можуть залучатись до проведення досудового розслідування окремої категорії злочинів і які є працівниками державних органів контролю. Наприклад, до проведення досудового розслідування можуть залучитись спеціалісти Державної екологічної інспекції, зокрема для здійснення розрахунку шкоди доквіллю у злочинах проти доквілля (глава VIII КК України).

Також, відповідно до спільного наказу Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19.10.2006 № 346/1025/685/53, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25.10.2006 за № 1166/13040, «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби

безпеки України»,¹ до проведення досудового розслідування у злочинах, де необхідно провести розрахунок шкоди, ревізію окремих фінансово-господарських питань підприємства, можуть бути залученні спеціалісти Держаудитслужби України. Крім того, до проведення розслідування злочинів за ст.ст. 172, 175, 271, 271 КК України залучаються працівники Управління Держпраці, які виступають в якості спеціалістів і проводять документальні перевірки та визначають наявність порушень законодавства про працю і охорону праці.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте структуру експертної служби МВС України.
2. Вкажіть, за яких умов особа набуває процесуального статусу експерта.
3. Надайте основні відмінності між процесуальним статусом експерта та спеціаліста у кримінальному провадженні.
4. Розкрийте форми взаємодії слідчого з експертом і спеціалістом.
5. Охарактеризуйте порядок призначення експертизи.
6. Вкажіть, у яких випадках слідчий зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи.
7. Визначте, яким вимогам повинна відповідати постановова слідчого про призначення експертизи.
8. Проаналізуйте непроцесуальну форму взаємодії слідчого з експертом і спеціалістом.

¹ Порядок взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України: затв. Наказом Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19.10.2006 р. №346/1025/685/53. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>.

Рекомендована література до розділу 4

1. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1339. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. Наказом Міністерства юстиції України 08.01.1998 р. № 53/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

3. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.

5. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ // *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

6. Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2006. 236 с.

7. Головченко Л. М. Деякі питання нормативно-правового регулювання організації судово-експертної діяльності в Україні. *Весы Фемиды*. 2000. № 3 (15). С. 25-28.

8. Заєць А. П. Організаційні проблеми судово-експертної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2004. Вип. 4. С. 8-12.

9. Ковальов В. В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 228 с.

10. Пиріг І. В. Теоретичні основи експертної діяльності органів внутрішніх справ: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2011. 312 с.

РОЗДІЛ 5

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ПРОКУРОРОМ

5.1. Прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування

Відповідно до ст. 131–1 Конституції України прокуратура здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
- 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом (ч. 2 ст. 131–1 Конституції України).

Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з неї за згодою Верховної Ради України Президент України. Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль. Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених Конституцією та законом.

Згідно з п. 1 Перехідних норм Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014, третя конституційна функція обмежена і виконується прокурорами тільки у формі представництва інтересів громадянина або держави в суді.

Згідно з приписами ст. 25 Закону України «Про прокуратуру», прокурор здійснює нагляд за додержанням за-

конів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України. Письмові вказівки прокурора органам, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, надаються в межах повноважень, є обов'язковими для цих органів та підлягають негайному виконанню.

Надання вказівок, відповідно до ст. 36 КПК України, є однією із форм здійснення прокурором нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування керівництвом досудовим розслідуванням.

Слід відзначити, що питання вказівок не є новим для науки кримінального процесу. Раніше у ст.ст. 114, 227 КПК України 1960 року передбачалось право прокурора при здійсненні нагляду за виконанням законів органами дізнання та досудового слідства надавати вказівки при розслідуванні злочинів про обрання, зміну або скасування постанов органів попереднього розслідування, запобіжних заходів, кваліфікації злочину, проведення окремих слідчих дій та розшук осіб, які вчинили злочин, а також надавати вказівки про вжиття необхідних заходів для розкриття злочинів і виявлення осіб, які їх вчинили, у справах, що перебувають у провадженні прокурора або слідчого прокуратури.

Особливістю процесуального становища прокурора на даному етапі було те, що він здійснював нагляд упродовж усього періоду попереднього розслідування, а тепер – протягом усього кримінального провадження, і використовував всю повноту наданих йому повноважень для своєчасного виявлення та попередження порушень законності, прав громадян. Письмові вказівки прокурора про кваліфікацію злочину (ст.ст. 114, 227 КПК України 1960 року) були обов'язковими тільки для органів дізнання, слідчий мав право не виконувати такі вказівки. Оскарження одержаних вказівок прокуророві вищого рівня не зупиняло їх ви-

конання, за винятком випадків, передбачених у ст. 114 КПК України 1960 року. Порядок дачі вказівок регламентувався у ст. 227 КПК України 1960 року¹.

Щодо змісту і структури письмових вказівок прокурора, то в законодавстві це питання не врегульовано. Кожна вказівка прокурора щодо будь-яких питань має бути законною, обґрунтованою та мотивованою. У вказівках, як і в постанові, зазначається:

- місце і час її складання;
- прізвище, ім'я, по батькові, посада особи, яка видала письмові вказівки;
- зміст обставин, які є підставами для видання вказівок, мотиви, їх обґрунтування та посилання на положення КПК України;
- зміст вказівок;
- місце та час виконання особою вказівки, можливість та порядок оскарження.

Вказівки прокурора відрізняються від його рішень (постанов) тим, що вони передбачають наявність виконавця. Закон не обмежує прокурора будь-яким моментом, коли він може надати вказівки, – ні видом розслідування, ні кваліфікацією, ні складністю фактичної фабули, ні відомчою належністю слідчого. Немає такої процесуальної дії, щодо якої прокурор не зміг би дати своєї вказівки.

Як юридичні факти, вказівки прокурора породжують певні процесуальні відносини між прокурором і слідчим. Вказівки можуть видаватись тільки з метою усунення порушень закону і ніяк не повинні втручатись у сферу процесуальної самостійності слідчого².

¹ Бортун М., Комарницька О. Вказівки прокурора у кримінальному провадженні як спосіб забезпечення законності при проведенні досудового розслідування. *Вісник прокуратури*. 2015. № 6 (168). С. 51–61.

² Савицький В. М. Очерк теории прокурорского надзора в уголовном судопроизводстве. Москва: Наука, 1975. С. 177.

У наукових джерелах висловлюється досить-таки слушна думка з приводу того, що вказівки прокурора мають видаватись на бланку прокуратури за підписом процесуального керівника та містити три частини: вступну, мотивувальну і резолютивну.

У *вступній частині* має бути зазначено місце і час видання письмових вказівок, суб'єкта, якому адресовані вказівки, номер кримінального провадження та правову кваліфікацію.

Щодо мотивувальної частини письмових вказівок, то, на наш погляд, вона є однаковою для всіх письмових вказівок і її зміст впливає із завдань прокурора як процесуального керівника та завдань кримінального провадження загалом.

Вказівки видаються на підставі положення ст. 36 КПК України для всебічного, повного, об'єктивного дослідження усіх обставин кримінального правопорушення та прийняття у кримінальному провадженні законного та обґрунтованого рішення.

Резолютивна частина вказівок прокурора – це фактично зміст прийнятого процесуального рішення, зокрема перелік конкретних дій, які повинен виконати адресат. Важливо зазначити розумний строк для виконання вказівок¹.

Аналіз законодавчих норм дає підстави вважати, що вказівки прокурора можуть бути надані:

- а) будь-якому слідчому;
- б) у будь-якому провадженні;
- в) у будь-який момент розслідування кримінального правопорушення;
- г) відносно будь-якої процесуальної дії.

¹ Луцик В., Кордіяка Т. Повноваження прокурора, спрямовані на усунення порушень закону в ході досудового розслідування (за законодавством України та Польщі). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3 (45). С. 88–89.

З урахуванням завдань кримінального провадження слід виділити такі групи вказівок, які можуть бути надані прокурором у кримінальному провадженні:

1) вказівки, спрямовані на забезпечення охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;

2) вказівки, спрямовані на забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального провадження.

До першої групи вказівок можуть бути віднесені вказівки про проведення слідчих (розшукових) дій з метою встановлення особи, що вчинила злочин, забезпечення прав учасників кримінального провадження, вказівки про забезпечення цивільного позову у кримінальному провадженні тощо.

До другої групи вказівок слід віднести вказівки про проведення певних слідчих (розшукових) дій та їх обсяг, визначення кола доказів, які слід добути при цьому, та їхні характерні особливості, вказівки, спрямовані на дотримання розумних і процесуальних строків, орієнтування слідчих на проведення видів експертиз та перелік питань, які при цьому слід дослідити під час здійснення експертних досліджень тощо.

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 25 зазначеного Закону, Генеральний прокурор України, керівники регіональних та місцевих прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності. Координаційні повноваження прокурори здійснюють шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності. Порядок організації роботи з координації діяльності правоохоронних органів, взаємодії органів

прокуратури із суб'єктами протидії злочинності визначається положенням, що затверджується спільним наказом Генерального прокурора України, керівниками інших правоохоронних органів і підлягає реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Таким чином, аналізуючи зміст положень Закону України «Про прокуратуру», приходимо до висновку, що до функцій прокурора, крім нагляду за досудовим слідством, включено функцію координації роботи у сфері протидії злочинності. Однак ця функція здійснюється поза межами конкретного кримінального провадження.

Далі доцільно розглянути положення КПК України з даного питання. Так, відповідно п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України, прокурора разом зі слідчим, а також потерпілим, його представником та законним представником у випадках, установлених КПК України, віднесено до сторони обвинувачення. Тобто функції прокурора та слідчого у кримінальному провадженні взаємопов'язані та повинні бути спрямовані на виконання завдань кримінального провадження.

Окрім того, відповідно до ч. 2 ст. 9 КПК України, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Згідно зі ст. 37 КПК України, прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування. Прокурор здійснює повноваження прокурора у кримінальному провадженні з його початку до завершення.

Аналізуючи положення ст. 37 та 39 КПК України, приходимо до висновку, що в конкретному кримінальному провадженні від його початку до завершення досудового розслідування на законодавчому рівні закріплено створення слідчо-прокурорської групи з розслідування кримінального провадження, що виражається у призначенні відповідними керівниками слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, та прокурора, що здійснюватиме процесуальне керівництво. У цьому разі можна вести мову про те, що взаємодія між прокурором і слідчим розпочинається відразу після внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР і діє до прийняття кінцевого рішення, а саме: винесення постанови про закриття кримінального провадження; направлення обвинувального акта до суду; направлення клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; направлення клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Відповідно до вимог КПК України, прокурор, здійснюючи свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

З аналізу змісту положень ст. 36 та ст. 40 КПК України приходимо до висновку, що у прокурора у кримінальному провадженні повноважень більше і обов'язки його стосуються саме нагляду за процесуальною діяльністю слідчого у кримінальному провадженні. Однак такий нагляд носить фактично постійний характер. Отже, слідчий має право самостійно виконати тільки наступні процесуальні дії:

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

- виклик особи та допит;
- затримання уповноваженою особою (ст. 208 КПК України) та тимчасове вилучення майна, тимчасове вилучення документів, що посвідчують користування спеціальним правом при затриманні;
- пред'явлення для впізнання;
- огляди, що не пов'язані з проникненням до житла;
- слідчий експеримент, що не пов'язаний з проникненням до житла;
- проведення експертизи.

Усі інші процесуальні дії та прийняті слідчим рішення погоджуються або контролюються, перевіряються прокурором, з огляду на що процесуальна незалежність слідчого доволі обмежена. При цьому саме слідчий несе персональну юридичну відповідальність за законність та своєчасність здійснення досудового розслідування.

Відповідальність прокурора також передбачена у КПК України та полягає у відстороненні керівником органу прокуратури у виняткових випадках визначеного прокурора від керівництва конкретним кримінальним провадженням через неефективне здійснення нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування. Таким чином, взаємодія між прокурором і слідчим у конкретному кримінальному провадженні полягає у керівництві всіма діями слідчого у вигляді нагляду та погодженні його дій і рішень.

З огляду на положення п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України, а саме: прокурор має право в необхідних випадках особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному вказаним Кодексом, або брати участь у них – можливо вести мову про взаємодію між слідчим та прокурором як про форму співробітництва на рівних умовах.

Як свідчить практика, інколи процесуальні керівники досудовим розслідуванням виконують процесуальні дії самостійно, в тому числі проводять слідчі (розшукові) дії. Наприклад, при необхідності одночасно провести декілька

обшуків, тимчасових доступів до речей і документів в одному кримінальному провадженні. Але загалом прокурор обмежується класичною формою взаємодії зі слідчим у вигляді нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування.

Закріплена законодавцем правова модель взаємодії прокурора зі слідчим загалом забезпечує дотримання прав, свобод та законних інтересів особи під час здійснення кримінального провадження. Однак ця модель подекуди не забезпечує ефективності швидкого, повного та неупередженого розслідування. Наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 37 КПК України, прокурор здійснює свої повноваження у конкретному кримінальному провадженні від його початку до остаточного рішення по суті у суді, в той же час повноваження слідчого у кримінальному провадженні закінчуються із завершенням стадії досудового розслідування. На практиці слідчий витрачає багато часу для узгодження або затвердження клопотань, підозри, обвинувального акта, оскільки прокурор певний час знаходиться у судових засіданнях щодо кримінальних проваджень, які направлені до суду. На теперішній час спостерігаються непоодинокі випадки, коли слідчий саме з цієї причини погоджує клопотання до суду з процесуальним керівником протягом тижня і більше, що не сприяє ефективній взаємодії.

Законодавець, надавши такі широкі повноваження прокурору у кримінальному провадженні, мав на увазі, що всі процесуальні керівники будуть мати достатній практичний досвід у розслідуванні кримінальних проваджень, а надані ними вказівки щодо кримінального провадження допомагатимуть слідчому визначитись із напрямками розслідування, першочерговістю та необхідністю проведення процесуальних дій. Однак на практиці, враховуючи велику плінність кадрів, процесуальний керівник не завжди має більший практичний досвід, ніж слідчий, що ускладнює взаємодію між ними. Наприклад, при погодженні питання про необхідність проведення процесуальних дій та їх пер-

шочерговості. До того ж надані прокурором вказівки інколи не містять посилань на проведення конкретних процесуальних дій та мають формальний характер, але їх виконання є обов'язковим для слідчого, що також затягує і ускладнює процес доказування та весь процес досудового розслідування. Зокрема, зустрічаються формальні вказівки такого змісту: *«провести моніторинг середньоринкової ціни на викрадені речі»*, *«допитати спеціаліста з обставин проведення дослідження та надання висновків»*. При цьому не пояснювалося, з якої метою спеціаліста необхідно допитати, що саме у нього треба з'ясувати. У зв'язку з цим постає питання, якою процесуальною дією необхідно провести моніторинг та навіщо допитувати спеціаліста, якщо хід дослідження та його висновки зафіксовані у складеному ним акті.

Разом із тим слід вказати, що КПК України передбачив механізм оскарження дій прокурора з боку слідчого до вищестоящего прокурора. Так, у ст.ст. 311–313 КПК України передбачено, що слідчий, який здійснює досудове розслідування певного кримінального провадження, має право оскаржувати будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені у відповідному досудовому провадженні, крім випадків, передбачених КПК України. Проте на практиці таких оскаржень практично не буває, оскільки слідчі не бажають псувати відносини із прокурором.

Від якісної реалізації прокурором своїх повноважень при здійсненні нагляду у формі процесуального керівництва у кримінальному провадженні багато в чому залежить швидке і повне розкриття злочину, а також всебічність і об'єктивність розслідування. Водночас ця діяльність не повинна обмежувати процесуальну самостійність слідчого, а навпаки – повинна сприяти підвищенню його відповідальності за доручену йому справу, що безпосередньо слідує із ч. 1 та ч. 5 ст. 39 КПК України.

5.2. Форми взаємодії слідчого з прокурором

Як свідчить попередній аналіз, у цілому доречно вести мову про дві форми взаємодії слідчого з прокурором: процесуальну та непроцесуальну.

Як ми вже зазначали, *процесуальна форма* регламентована відповідними положеннями КПК України. До неї слід віднести наступне:

1. Надання прокурором слідчому доручення про проведення досудового розслідування (п. 3 ч. 2 ст. 36 КПК України).

2. Надання прокурором слідчому доручення про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або надання вказівки щодо їх проведення чи участі у них (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України).

3. Погодження або відмова прокурора у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій.

4. Затвердження чи відмова прокурора у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, внесення змін до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань.

5. Погодження прокурором запиту слідчого про міжнародну правову допомогу або передання кримінального провадження.

6. Надання слідчому доручення про виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевірка повноти і законності проведення процесуальних дій, а також повноти, всебічності та об'єктивності розслідування у перейнятому кримінальному провадженні.

7. Надання слідчому доручення про проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави.

Таким чином, можна констатувати, що процесуальна форма взаємодії між слідчим і прокурором здійснюється на національному та міжнародному рівнях. З цього питання слід пам'ятати, що окремі аспекти міжнародного співробітництва під час кримінального провадження регулюються розділом IX КПК України. Наприклад, згідно зі ч. 1 ст. 551 КПК України, слідчий за погодженням із прокурором надсилає до уповноваженого (центрального) органу України запит про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює.

До того ж, взаємодія між слідчим і прокурором відбувається на підставі інших нормативно-правових актів:

По-перше, відповідно до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 № 139,¹ взаємодія між слідчим та прокурором відбувається завдяки електронному обміну інформацією про стан кримінального провадження, відображеною в Єдиному реєстрі досудових розслідувань.

По-друге, відповідно до п. 5 Порядку взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини (наказ від 28.11.2012 р. № 1095/955/119),² працівники

¹ Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: затв. Наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 р. № 139. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>.

² Порядок взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини: затв. Наказом Мініс-

поліції, в тому числі слідчі, терміново повідомляють прокурора про факт насильницької смерті людини чи підозри про таку або встановлення таких фактів під час попереднього огляду трупа людини за місцем її проживання. У таких випадках слідчий, прокурор проводять огляд місця події та трупа в порядку, передбаченому ст.ст. 237, 238 КПК України, з обов'язковим застосуванням фотозйомки і складанням схеми (плану, креслення) оглянутого місця, а при необхідності – відеозйомки.

По-третє, згідно з наказом Генеральної прокуратури України від 19.12.2012 р. № 4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні», керівники органів прокуратури повинні виїжджати на місце події за наступними фактами кримінальних правопорушень:

- проти основ національної безпеки, терористичних актів, бандитизму, катастрофи, аварії, вибуху, пожежі та інших подій, унаслідок яких заподіяно значну матеріальну шкоду або сталася загибель людей;

- умисних вбивств, вчинених при обтяжуючих обставинах і в умовах неочевидності;

- кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, народними депутатами України, суддями, керівниками правоохоронних органів і вчинені проти них;

- особливо тяжких кримінальних правопорушень, вчинених іноземцями і проти них, а також стосовно журналістів у разі перешкодження їхній законній професійній діяльності, за іншими кримінальними правопорушеннями, які набули в суспільстві негативного резонансу, та забезпечити якісне проведення огляду, організацію невідклад-

терства внутрішніх справ, Міністерства охорона здоров'я та Генеральної прокуратури України від 28.11.2012 р. № 1095/955/119. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2106-12>.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

них першочергових слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до наведеного вище наказу, щодо нагляду за проведенням досудового слідства, тобто моментів взаємодії органів прокуратури та досудового слідства рекомендовано:

- прокурорам усіх рівнів уживати заходів до покращання якості досудового розслідування;

- при вирішенні питань щодо погодження клопотань слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій ретельно перевіряти наявність відповідних підстав;

- невідкладно скасовувати незаконні постанови про закриття кримінальних проваджень, а також відновлювати незаконно зупинені досудові розслідування;

- забезпечувати надходження клопотань про продовження строку досудового розслідування у Генеральну прокуратуру України за 20 діб до закінчення відповідного строку, попередньо обговоривши їх на нарадах під головуванням прокурорів обласного рівня;

- клопотання про продовження строку досудового розслідування прокурора або слідчого Генеральної прокуратури України надавати Генеральному прокурору України чи його заступнику за 10 діб до закінчення відповідних строків;

- принципово реагувати на всі факти порушення вимог кримінального процесуального законодавства при проведенні слідчих (розшукових) дій;

- керівникам органів прокуратури усіх рівнів за наявності підстав перевіряти обґрунтованість повідомлень про підозру, дотримання строків, прав і законних інтересів підозрюваних;

- вживати заходів реагування щодо службових осіб, винних у порушенні вимог КПК України чи КК України, наслідком якого стало незаконне притягнення громадян до кримінальної відповідальності;

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

– у кожному випадку погодження клопотань про продовження строків тримання підозрюваних під вартою, якщо це пов'язано з неналежним виконанням службових обов'язків, проводити відповідну перевірку, результати якої розглядати на оперативних нарадах;

– матеріали, що стосуються заходів забезпечення кримінального провадження, зберігати в наглядових провадженнях;

– за наявності передбачених законом підстав порушувати перед судом питання про тимчасовий доступ до речей і документів з їх вилученням, арешт тимчасово вилученого майна;

– прокурорам, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування, перед погодженням клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій перевіряти відповідність наведених у них даних вимогам законів, матеріалам і фактичним обставинам кримінального провадження;

– питання про погодження клопотань слідчих щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій або про відмову в їх погодженні вирішувати невідкладно;

– перевіряти законність здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, проведення яких не потребує дозволу слідчого судді або рішення прокурора, упродовж доби з часу отримання письмового повідомлення слідчого про їх проведення;

– погодження клопотань про продовження строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснювати після ретельного вивчення результатів проведених раніше таких заходів і лише за наявності додаткових відомостей, що дають підстави для цього;

– у разі відсутності потреби у продовженні проведення негласних слідчих (розшукових) дій вживати заходів до їх припинення.

По-четверте, взаємодія слідчого та прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій регулюється

ся положеннями КПК України та Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні¹.

Відповідно до п. 1.4 цієї Інструкції, завданням прокуратури є встановлення єдиного порядку організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими та уповноваженими оперативними підрозділами правоохоронних органів, а також прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Підпунктами 2.4 та 2.5 Інструкції регулюється питання взаємодії слідчого та прокурора при проведенні НСРД. Зокрема, розгляд та погодження прокурором клопотання слідчого про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії здійснюються невідкладно з моменту надходження. Прокурором вивчаються матеріали кримінального провадження, які є підставою для прийняття рішення про погодження клопотання. Відмова в погодженні клопотання приймається у формі постанови і не виключає повторного звернення слідчого після отримання додаткових доказів або усунення недоліків, вказаних прокурором у рішенні.

У випадку відмови прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий має право звернутися до

¹ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє в його погодженні (ст. 40 КПК України).

Також варто пам'ятати, що в дорученні слідчого, прокурора оперативним підрозділам на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, крім іншої інформації, передбаченої вказаною Інструкцією, повинно бути визначено конкретного прокурора, якому слід направляти матеріали в порядку, передбаченому ст. 252 КПК України (п. 3.4.2).

Відповідно до ч. 2 п. 3.4.2 даної Інструкції, у дорученні також може визначатись порядок взаємодії між слідчим, прокурором і уповноваженим оперативним підрозділом, у тому числі терміни складання протоколів про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії або її проміжного етапу.

Поряд із викладеним, наведена Інструкція містить певні роз'яснення до КПК України, що регламентують порядок взаємодії слідчого та прокурора. Зокрема, прокурор має право заборонити проведення ще не розпочатої негласної слідчої (розшукової) дії, оформивши своє рішення вмотивованою постановою (ст.ст. 110, 246, 249 КПК України). Разом із тим прокурор зобов'язаний припинити подальше проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо в цьому відпала необхідність та з інших підстав, викладених ним у постанові, що негайно надається керівнику органу, який проводить негласну слідчу (розшукову) дію за дорученням слідчого, прокурора, або слідчому, який проводить зазначені дії безпосередньо (ст.ст. 246, 249 КПК України).

Кожний протокол про результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше 24 годин після його складання передається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

Прокурор, який здійснює процесуальне керівництво, за необхідності дає вказівку режимно–секретному органу (далі – РСО) ознайомити слідчого з протоколом та додатками про результати негласної слідчої (розшукової) дії.

Прокурор або слідчий за його вказівкою досліджує отриману в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій інформацію. У разі необхідності залучається спеціаліст (ст.ст. 36, 266 КПК України). При виявленні відомостей, що мають значення для досудового розслідування і судового розгляду, слідчий негайно складає протокол, у якому відтворює відповідну частину інформації (ст. 266 КПК). У разі відсутності відомостей, що мають значення для досудового розслідування і судового розгляду, слідчий також про це складає протокол.

Після завершення проведення негласних слідчих (розшукових) дій гриф секретності матеріальних носіїв інформації (МНІ) щодо їх проведення підлягають розсекреченню на підставі рішення прокурора, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Зазначене здійснюється з урахуванням обставин кримінального провадження та необхідності використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій як доказів після проведення таких дій, у випадку, якщо витік зазначених відомостей не завдасть шкоди національній безпеці України. Таке рішення оформлюється постановою прокурора, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що погоджується керівником прокуратури.

Розсекречені матеріальні носії інформації, які прокурор має намір використати як докази під час судового розгляду, зберігаються на розсуд прокурора в його службовому сейфі чи в сейфі слідчого за вказівкою прокурора.

Відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії, які прокурор

не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути негайно знищені на підставі його рішення, викладеного в постанові (ст. 255 КПК України). Знищення інформації, відомостей, речей і документів здійснюється (ст. 255 КПК України) під контролем прокурора (за його присутності). Про факт знищення комісією складається акт, у якому зазначаються реквізити речей чи документів, орган, який надав гриф секретності, відображається спосіб знищення. Складений акт підписують члени комісії та прокурор, який прийняв рішення про знищення і контролював його виконання.

Систематизуючи хронологічний порядок взаємодії слідчого з прокурором під час досудового розслідування, можна виділити наступні етапи взаємодії:

1) направлення слідчим прокурору повідомлення про початок досудового розслідування;

2) визначення прокурором підслідності та об'єднання чи виділення матеріалів кримінального провадження;

3) погодження проведення більшості процесуальних дій, зокрема заходів забезпечення кримінального провадження, слідчих (розшукових) дій, слідчих негласних (розшукових) дій;

4) погодження повідомлення про підозру;

5) погодження постанови слідчого про зупинення досудового розслідування;

6) затвердження обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Таким чином, взаємодія слідчого з прокурором є безперервною протягом усього досудового розслідування.

Окрім викладеного, у розділі «Відносини між прокурорами та поліцією» Рекомендації R (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі служби публічного обвинувачення в системі кримінальної юстиції йдеться про загальні положення щодо відносин прокурора

із поліцією, а також про повноваження прокурора у двох характерних для певних держав моделей цих відносин.

У п. 21 Рекомендації (2000) 19 зазначено, що державні прокурори повинні піддавати перевірці законність поліцейських розслідувань при прийнятті рішення щодо порушення чи продовження кримінального переслідування. При цьому прокурори здійснюють і нагляд за дотриманням поліцією прав людини.

Пунктом 22 Рекомендації (2000) 19 визначено, що у тих країнах, де поліція підпорядкована органам прокуратури, або там, де поліцейські розслідування провадяться особисто або під наглядом прокурора, державна влада повинна вжити ефективних заходів, які гарантуватимуть прокуророві можливість: 1) *видавати поліції відповідні інструкції* щодо ефективного проведення у життя пріоритетних напрямів протидії злочинності, особливо вирішуючи, якими категоріями справ слід займатися в першу чергу, вибору засобів пошуку доказів, при встановленні строків розслідування, визначенні, яка інформація має бути надана державному прокурору, в питаннях кадрового забезпечення тощо; 2) там, де існують кілька різних поліцейських відомств, розподіляти справи відповідно до сфер їхньої компетенції; 3) у міру необхідності здійснювати оцінку та контроль виконання виданих інструкцій та дотримання законності; 4) у разі доцільності вживати або розпоряджатися про вжиття санкцій за допущені порушення.

Держави, в яких органи поліції незалежні від прокуратури, повинні вжити ефективних заходів, які гарантуватимуть належне дієве співробітництво між державною прокуратурою та поліцією.

Слід звернути увагу на те, що в ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» передбачено, що Генеральний прокурор, керівники регіональних та місцевих прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність,

дiзнання, досудове слiдство, координують дiяльнiсть правоохоронних органiв вiдповiдного рiвня у сферi протидiї злочинностi. Координацiйнi повноваження прокурори здiйснюють шляхом проведення спiльних нарад, створення мiжвiдомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходiв, здiйснення аналітичної дiяльностi. Порядок органiзацiї роботи з координацiї дiяльностi правоохоронних органiв, взаємодiї органiв прокуратури iз суб'єктами протидiї злочинностi визначається положенням, що затверджується спiльним наказом Генерального прокурора, керiвникiв iнших правоохоронних органiв i пiдлягає реєстрацiї у Мiнiстерствi юстицiї України.

Так, керiвник органу прокуратури своїм наказом може створити мiжвiдомчу робочу групу щодо розкриття, розслiдування та виявлення окремих видiв злочину чи одного конкретного злочину, до складу якої включити слiдчого, процесуального керiвника у провадженнi, оперативних працiвникiв та iн. На засiданнях таких груп ведеться протокол, за результатами якого приймається узгоджене рiшення для досягнення мети дiяльностi групи.

На даний час дiє Положення про координацiю дiяльностi правоохоронних органiв у сферi протидiї злочинностi та корупцiї, затверджене наказом Генерального прокурора України вiд 11.02.2013 р. № 1/гн, в якому передбачено створення вiдповiдних мiжвiдомчих робочих груп.

5.3. Поняття прокурорського нагляду: предмет, завдання, принципи, функцiї та засоби правового реагування

Нинi законодавче визначення поняття «прокурорський нагляд» вiдсутнє i тлумачиться лише на доктринальному рiвнi. У загальному значеннi прокурорський нагляд розумiється як специфічний вид дiяльностi органiв прокуратури, що здiйснюється вiд iменi України та полягає у пе-

ревірці точності додержання Конституції України і виконання законів, які діють на її території.

У юридичній літературі під терміном «прокурорський нагляд» розуміється:

1) специфічний вид державної діяльності – це проведення перевірок щодо додержання і застосування Конституції України та інших законів, що діють на території України;

2) самостійна галузь юридичної науки – це сукупність знань про законодавство, що регулює діяльність прокурорів щодо здійснення нагляду, його форми, засоби й методи, а також вирішення проблемних питань щодо забезпечення ефективності цієї діяльності;

3) навчальна дисципліна – це частина навчальної програми, що викладається у вищих юридичних закладах. За змістом вона поділяється на Загальну і Особливу частину.

Змістом цієї діяльності є:

1) виявлення фактів порушення Конституції та вимог законів;

2) установлення винних у вчиненні кримінального правопорушення;

3) ужиття заходів щодо усунення порушень закону і поновлення порушених прав та законних інтересів;

4) притягнення в установленому законом порядку до відповідальності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Прокурорський нагляд має за мету забезпечення верховенства права, зміцнення законності, захист прав і свобод особи, інтересів суспільства і держави.

Предметом прокурорського нагляду є неухильне додержання і правильне застосування Конституції України та інших законів посадовими особами.

Відповідно до п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», на прокуратуру покладається нагляд:

1) за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

2) за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Відповідно до ч. 1 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру», прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України. При цьому видання прокурором розпоряджень поза межами його повноважень тягне за собою відповідальність, передбачену законом.

Отже, суть цього основного напрямку діяльності органів прокуратури полягає в діях, спрямованих на виявлення, припинення, усунення і попередження порушень законів та підзаконних нормативно-правових актів у сферах, які передбачені функціями прокуратури згідно із Законом України «Про прокуратуру».

Правові засоби прокурорського реагування за своїм змістом можуть бути поділені на:

- 1) засоби виявлення правопорушень, а також причин і умов, що їм сприяють;
- 2) засоби усунення і попередження правопорушень;
- 3) засоби, спрямовані на притягнення правопорушників до відповідальності, а також відшкодування завданої шкоди.

Під *межами прокурорського нагляду* слід розуміти правові вимоги щодо повного й чіткого виконання вимог Конституції та інших законів.

Межі прокурорського нагляду дозволяють розділити його предмет на окремі елементи, зокрема галузі прокурорського нагляду, які в свою чергу поділяються на підгалузі та види.

Таким чином, акт прокурорського реагування – це закріплене у спеціальному документі рішення прокурора, за

допомогою якого він реагує на правопорушення, які виявлені внаслідок застосування правових засобів нагляду.

До актів прокурорського реагування відносяться:

- 1) постанова;
- 2) позови та заяви до суду;
- 3) письмові вказівки;
- 4) вимоги.

Однією зі складових процесуального керівництва прокурором досудового розслідування є його внутрішнє переконання. Так, внутрішнє переконання прокурора – це психологічний, емоційно-інтелектуальний стан прокурора, який полягає у почутті впевненості та правильності застосування знань і методів, у коректності оцінки доказів, правильності зроблених умовиводів. Гносеологічний аспект внутрішнього переконання прокурора полягає у впевненості щодо правильного використання спеціальних знань і безпомилковості всього процесу доказування. Логічний аспект розкривається через переконання у правильності логічних операцій у ході розслідування справи. У контексті питання правосвідомості прокурора можна виділити й процесуальний аспект внутрішнього переконання – це почуття впевненості, що у процесі збирання, оцінки та фіксації доказів не було порушено норми, встановлені кримінальним процесуальним законом.¹

Отже, під час здійснення процесуального керівництва прокурор, виконуючи свої професійні обов'язки, керується винятково вимогами закону та внутрішнім переконанням.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості процесуального статусу прокурора у кримінальному провадженні.

¹ Семенко О. В. Внутрішнє переконання прокурора та його роль у процесі доказування. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 628. С. 138.

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами
при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень

2. Охарактеризуйте основні форми взаємодії слідчого з прокурором.

3. Проаналізуйте непроцесуальну форму взаємодії слідчого з прокурором.

4. Надайте визначення поняття «прокурорський нагляд» та вкажіть, у яких значення воно вживається.

5. Окресліть межі прокурорського нагляду у кримінальному провадженні.

6. Розкрийте поняття «акт прокурорського реагування».

7. Вкажіть, що відноситься до актів прокурорського реагування.

Рекомендована література:

1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

2. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: затв. Наказом Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 р. № 139. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>.

3. Порядок взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини: затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ, Міністерства охорона здоров'я та Генеральної прокуратури України від 28.11.2012 р. № 1095/955/119. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2106-12>.

4. Бабкова В. С. Проблеми здійснення прокурором наглядових повноважень у формі процесуального керівництва під час проведення досудового розслідування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 3 (27). С. 71–73.

5. Дворник А. Мета і завдання прокурора у досудовому кримінальному провадженні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 105–112.

6. Заболотний І. Прокурорський нагляд та судовий контроль у механізмі забезпечення права людини на свободу і особисту недоторканність. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 121–126.

7. Семенко О. В. Внутрішнє переконання прокурора та його роль у процесі доказування. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 628. С. 136–139.

8. Цимбалістенко О. Правова природа діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 6. С. 69–76.

9. Толочко О. М. Правова природа процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2 (26). С. 60–64.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аленин Ю. П. Процессуальные особенности производства следственных действий. Киев: Центр – укр. изд-во, 2002. 264 с.
2. Афанасіаді Д. М. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних та інших органів при розслідуванні злочинів міжнародного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 20 с.
3. Бабкова В. С. Проблеми здійснення прокурором наглядових повноважень у формі процесуального керівництва під час проведення досудового розслідування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 3 (27). С. 71–73.
4. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Ч. 1. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 336 с.
5. Басиста І. В. Прийняття і використання рішень слідчого на стадії досудового розслідування: монографія. Івано-Франківськ, 2011. 532 с.
6. Берназ В. Д. Психологія взаємодії у діяльності слідчо-оперативної групи. *Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. пр.* Одеса: ОНЮА, 2001. Вип. 10. С. 273–279.
7. Бондар Г. Ю. Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 230 с.
8. Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2006. 236 с.
9. Головченко Л. М. Деякі питання нормативно-правового регулювання організації судово-експертної діяльності в Україні. *Весы Фемиды*. 2000. № 3 (15). С. 25–28.
10. Городецька М. С. Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ: моногра-

фія / за ред. Л. М. Лобойка. Дніпропетровськ: Ліра – ЛТД, 2010. 231 с.

11. Дворник А. Мета і завдання прокурора у досудовому кримінальному провадженні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 105–112.

12. Досудове розслідування кримінальних справ: навч.-практ. посіб. / за заг. ред. Ю. М. Грошевого. Харків: ФІНН, 2009. 328 с.

13. Дунаєва А. В. Взаємодія слідчого та оперативного підрозділу органу внутрішніх справ під час розшуку підозрюваного. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 18.

14. Заболотний І. Прокурорський нагляд та судовий контроль у механізмі забезпечення права людини на свободу і особисту недоторканність. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 121–126.

15. Заєць А. П. Організаційні проблеми судово-експертної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2004. Вип. 4. С. 8–12.

16. Захаров В. П. Проблеми діяльності оперативних підрозділів кримінально-виконавчої системи щодо боротьби зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. 16 с.

17. Керевич О. В. Основні напрямки взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС при оголошенні в розшук підозрюваного. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 49–53.

18. Ковальов В. В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 228 с.

19. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

20. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид. Київ: Ін Юре, 2004. 728 с.

21. Криміналістика: підручник / за ред. П. Д. Біленчука. 2-ге вид. Київ: Атіка, 2001. 544 с.
22. Кримінальний процес: підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.
23. Кримінальний процес в питаннях і відповідях: Загальна і Особлива частини: навч. посіб. / Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, О. Ю. Хабло. 3-тє вид., доповн. і переробл. Київ: Скіф, 2013. 250 с.
24. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. *Голос України*. 19.05.2012. № 90–91.
25. Кубарев І. В. Поняття взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 181–185.
26. Онисьєв В. А. Взаємодія правоохоронних органів у розкритті легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 261 с.
27. Оперативне розпізнавання: монографія / В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк, Н. Є. Філіпенко, Л. В. Родинюк. Київ: КНТ, 2007. 216 с.
28. Пивоваров В. В. Взаємодія органів досудового слідства та дізнання при розслідуванні кримінальних справ: монографія / В. В. Пивоваров, Л. І. Щербина. Харків: Право, 2006. 176 с.
29. Пиріг І. В. Теоретичні основи експертної діяльності органів внутрішніх справ: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2011. 312 с.
30. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно–розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Харків: Арсіс, 2007. 576 с.
31. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. спільним наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ

України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

32. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1339. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>

33. Інструкція про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчих-оперативних груп: затв. Наказом МВС України від 20.10.2014 р. № 1107 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1618-14>.

34. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. Наказом Міністерства юстиції України 08.01.1998 р. № 53/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

35. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: затв. Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>

36. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-4. Ст. 379.

37. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14.08.2012 № 700 // Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження / упоряд. С. М. Алфьоров, С. М. Міщенко, В. І. Фаринник та ін.; за заг. ред. В. І. Сліпченка. Київ: АРТ-Дизайн, 2012.

38. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038–ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

39. Репешко П. І. Щодо організаційних питань забезпечення незалежності та об'єктивності судової експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2009. Вип. 9. С. 231–238.

40. Римарчук Г. С., Римарчук Р. М. Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 14. С. 172–179.

41. Сліпченко В. І. Особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів за новим КПК України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 539–545.

42. Смирнов Г. К. Методика расследования торговли людьми: проблемы теории и практики. Москва: Юристинформ, 2008. 264 с.

43. Спусканюк Ю. Повноваження прокурорів на стадії досудового розслідування у зв'язку з реформуванням кримінально–процесуального законодавства України. *Вісник прокуратури*. 2012. № 7. С. 93–97.

44. Стацак М. В. Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С. 186–189.

45. Толочко О. М. Правова природа процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2 (26). С. 60–64.

46. Топчій В. В. Загальна характеристика кримінальних процесуальних форм взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами. *Митна справа*. 2013. № 6 (90). Ч. 2. Кн. 1. С. 303–306.

47. Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2005. 223 с.
48. Цимбалістенко О. Правова природа діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування. *Вісник прокуратури*. 2013. № 6. С. 69–76.
49. Чорноус Ю. М. Особливості взаємодії при розслідуванні злочинів міжнародного характеру. *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ*. 2012. № 1. С. 231–237.
50. Шендрик В. В. Попередження злочинів оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2012. 40 с.
51. Шеремет А. П. Криміналістика: навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 440 с.
52. Юхно А. О., Юхно О. О. Актуальні аспекти застосування новітньої і спеціальної техніки при запобіганні, розкритті та розслідуванні злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2007. № 4. С. 103–105.
53. Юхно О. О. Актуальні аспекти взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ при запобіганні, припиненні та розкритті злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. №4. С. 32–36.
54. Юхно О. О. Актуальні проблеми координації діяльності правоохоронних органів у стратегії і тактиці держави щодо запобігання та боротьби зі злочинністю. *Вісник прокуратури*. 2009. № 6. С. 98–107.
55. Юхно О. О. Окремі аспекти взаємодії слідчих та інших підрозділів органів внутрішніх справ при розслідуванні злочинів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 212–221.

Навчальне видання

АБЛАМСЬКИЙ СЕРГІЙ ЄВГЕНОВИЧ
ЮХНО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
ЛУК'ЯНЕНКО ЮРІЙ ВІКТОРОВИЧ

Присвячується 100-річчю початку підготовки охоронців
правопорядку у Харкові (1917–2017рр.)

Серія «Бібліотечка слідчого і детектива:
проблеми кримінального процесу»

**ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ ОРГАНАМИ
І ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Навчальний посібник

За заг. ред. доктора юридичних наук,
професора О.О. Юхна.